

Міністерство освіти і науки України
Національний університет «Києво-Могилянська академія»
Факультет правничих наук
Кафедра приватного права

Магістерська робота

освітній ступінь – магістр

на тему: **«ЦИВІЛЬНО-ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ НАДАННЯ ПОСЛУГ З
ПЛАСТИЧНОЇ ХІРУРГІЇ В УКРАЇНІ»**

Виконала: студентка 2-го року навчання,
Спеціальності
081 Право

Савченко Валентина Олександрівна

Керівник _____ Дзера І.О. _____
кандидат юридичних наук, доцент

Рецензент _____

Магістерська робота захищена
з оцінкою _____

Секретар ЕК _____
“ _____ ” _____ 2022 р.

Київ – 2022

**Декларація
академічної доброчесності
студентки НаУКМА**

Я, Савченко Валентина Олександрівна, студентка 2-го року навчання факультету правничих наук, спеціальність 081 Право, адреса електронної пошти v.savchenko@ukma.edu.ua

- підтверджую, що написана мною кваліфікаційна/магістерська робота на тему «ЦИВІЛЬНО-ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ НАДАННЯ ПОСЛУГ З ПЛАСТИЧНОЇ ХІРУРГІЇ В УКРАЇНІ» відповідає вимогам академічної доброчесності та не містить порушень, передбачених пунктами 3.1.1.-3.1.6. Положення про академічну доброчесність здобувачів НаУКМА від 07.03.2018 року, зі змістом якого ознайомлена;
- підтверджую, що надана мною електронна версія роботи є остаточною і готовою до перевірки;
- згодна на перевірку моєї роботи на відповідність критеріям академічної доброчесності, у будь-який спосіб, у тому числі порівняння змісту роботи та формування звіту подібності за допомогою електронної системи Unichek;
- даю згоду на архівування моєї роботи в репозитаріях та базах даних університету для порівняння цієї та майбутніх робіт.

16.06.2022

Савченко В.О.

ЗМІСТ

ВСТУП	4
РОЗДІЛ 1	
ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ВІДНОСИН З НАДАННЯ ПОСЛУГ З ПЛАСТИЧНОЇ ХІРУРГІЇ В УКРАЇНІ	7
1.1. Нормативно-правове регулювання послуг з пластичної хірургії в Україні..	7
1.2. Поняття послуг з пластичної хірургії.....	14
1.3. Загальна характеристика договору про надання послуг у пластичній хірургії.....	17
1.4. Зміст договору про надання послуг у пластичній хірургії.....	21
РОЗДІЛ 2	
ЦИВІЛЬНО-ПРАВОВА ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ ЗА НЕНАЛЕЖНЕ НАДАННЯ ПОСЛУГ ПЛАСТИЧНОЇ ХІРУРГІЇ	31
2.1. Підстави та умови цивільно-правової відповідальності.	31
2.2. Види та форми цивільно-правової відповідальності за неналежне надання послуги пластичної хірургії.....	37
РОЗДІЛ 3	
ОСОБЛИВОСТІ ЦИВІЛЬНО-ПРАВОВОГО ЗАХИСТУ ПРАВ ПАЦІЄНТІВ У СФЕРІ ПОСЛУГ З ПЛАСТИЧНОЇ ХІРУРГІЇ	41
3.1. Загально-правові засади захисту прав пацієнтів.....	41
3.2. Судовий захист прав пацієнтів	46
ВИСНОВКИ	59
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	62

ВСТУП

Пластична хірургія як галузь хірургічної науки у останнє століття стрімко розвивається на території України та має чималий попит. Пластична хірургія - це не тільки про красу, а й про здоров'я як ментальне так і фізіологічне, адже зовнішність людини це невід'ємна частина її особистості. Завдання пластичної хірургії полягає у покращенні та/чи зміні зовнішнього вигляду особи.

Актуальність теми обумовлена тим, що в основу правовідносин у сфері пластичної хірургії покладено найголовніші блага людини – життя та здоров'я. Об'єктом договору про надання послуг з пластичної хірургії є здоров'я пацієнта. Складність регулювання правовідносин у згаданій сфері пов'язана із неможливістю гарантувати отримання пацієнтом бажаного результату наданої послуги, як і відсутність можливості чітко визначити такий результат, адже неможливо врахувати усі фізіологічні особливості людського організму.

Наукове та практичне значення досліджуваного питання полягає у необхідності приділити законотворцю більш детальну увагу регулюванню відносин у сфері пластичної хірургії, та, насамперед, регулюванню діяльності лікарів-хірургів пластичних шляхом прийняття профільного закону, відповідних затверджених правил та інструкцій, встановлених стандартів, вимог якості надання послуг з пластичної хірургії та клінічних протоколів для спеціальності “Пластична хірургія”.

Об'єкт дослідження – цивільні правовідносин у сфері надання послуг з пластичної хірургії.

Предмет дослідження – чинне законодавство України що визначає права та обов'язки пацієнтів, медичних працівників, порядок надання послуг, підстави та умови цивільно-правової відповідальності медичних працівників; а також практика його застосування.

Метою кваліфікаційної роботи є дослідження правового регулювання відносин у сфері пластичної хірургії, цивільно-правової відповідальності

суб'єкта що надає послуги з пластичної хірургії та цивільно-правового захисту порушених прав пацієнтів у судовому порядку.

Завдання дослідження включає: визначення поняття послуги з пластичної хірургії; надання загальної характеристики та змісту договору про надання послуг з пластичної хірургії; аналіз підстав, умов, видів та форм цивільно-правової відповідальності суб'єкта надання послуг; огляд загально-правових засад захисту прав пацієнтів.

Незважаючи на неспішне врегулювання діяльності лікарів-хірургів пластичних на законодавчому рівні, сфера пластичної хірургії в Україні дуже швидко розвивається що обумовлює все більшу актуальність теми. Увага науковців зосереджена на дослідженні проблем нормативно-правових актів щодо захисту прав лікарів і пацієнтів, здійснення та захисту суб'єктивних цивільних прав; цивільних правовідносини у сфері надання медичної допомоги в Україні; договірних зобов'язань у сфері надання медичних послуг; особливостям змісту договору про надання послуг у сфері пластичної хірургії; особливостям пластичної (естетичної) хірургії як медичної послуги тощо. Написано щонайменше дві дисертації, присвячених проблемам цивільно-правової відповідальності за виконання або неналежне виконання договірних зобов'язань у сфері медичних послуг, авторами яких є Герц А.А. та Сенюта Я.І. Також, не один раз були спроби надати повне та змістовне визначення поняттям “цивільно-правова відповідальність”, яке не закріплено на законодавчому рівні. Вивчення питання невід'ємно пов'язане із аналізом чинного законодавства що регулює сферу надання послуг з пластичної хірургії та судової практики у частині відшкодування шкоди, завданої пацієнтові неналежним наданням медичної послуги.

Методологія дослідження передбачає застосування як загальнонаукових (аналіз, синтез, аналогія, аксіологічний, формально-логічний, системний) так і спеціальних (контент-аналіз, порівняльне правознавство, формально-юридичний) методів дослідження. Зокрема, застосування методів аналізу та синтезу сприяють ефективному дослідженню наукової літератури із

проблемного питання. Системний метод використовується для комплексного дослідження питання відповідальності медичних працівників із застосуванням як загального, так і спеціального законодавства. Аксиологічний метод використовується для розгляду права через призму основоположних цінностей, адже медична система на законодавчому рівні повинна орієнтуватися на забезпечення потреб людини, тобто, вона має бути адаптована під потреби індивіда. Формально-логічний метод важливий для повної та комплексної оцінки національного законодавства. Застосування контент-аналізу та формально-юридичного методів важливе для вивчення та визначення змістовної суті національного законодавства та судової практики пов'язаних із поставленою проблемою.

РОЗДІЛ 1

ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ВІДНОСИН З НАДАННЯ ПОСЛУГ З ПЛАСТИЧНОЇ ХІРУРГІЇ В УКРАЇНІ

1.1. Нормативно-правове регулювання послуг з пластичної хірургії в Україні

Галузь пластичної хірургії набула неабиякого розвитку та отримала великий попит у середині минулого століття. Варто розрізняти пластичну хірургію та косметичну хірургію, яка полягає в хірургічному втручанні, що проводиться виключно для того, щоб змінити зовнішній вигляд людини, та отримати бажаний результат. Основна мета пластичної хірургії – відновити функцію та зовнішній вигляд тканин і шкіри, щоб вони були максимально наближені до “нормального” здорового стану системи органів, тканин тіла людини. Відповідно до Закону України “*Основи законодавства України про охорону здоров'я*” *здоров'я – це стан повного фізичного, психічного і соціального благополуччя, а не тільки відсутність хвороб і фізичних вад*¹.

Сфера пластичної хірургії стрімко розвивається та з кожним роком має все більший попит серед населення світу. На сьогодні, найбільшою та лідируючою міжнародною організацією сертифікованих пластичних хірургів є професійне Міжнародне товариство естетичної пластичної хірургії (далі - ISAPS²). До товариств що беруть участь у глобальному альянсі ISAPS, зокрема, належать Всеукраїнська асоціація пластичних реконструктивних і естетичних хірургів (UAPRAS)³ та Українське товариство пластичних хірургів (USAPS)⁴. Залучення українських товариств до ISAPS є важливим кроком до покращення рівня

---

¹ Основи законодавства України про охорону здоров'я: Закон України № 2054-IX від 15.02.2022. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2801-12#Text> (дата звернення: 15.06.2022).

² Міжнародне товариство естетичної пластичної хірургії (ISAPS). URL: <https://www.isaps.org/about-isaps/> (дата звернення: 15.06.2022).

³ Всеукраїнська асоціація пластичних реконструктивних і естетичних хірургів (UAPRAS). URL: <https://uapras.org/ua/> (дата звернення: 15.06.2022).

⁴ Українське товариство пластичних хірургів (USAPS). URL: <https://usaps.com.ua/> (дата звернення: 15.06.2022).

надання послуг з пластичної хірургії в Україні. На веб-сторінці ISAPS⁵ можна ознайомитись із щорічним глобальним статистичним звітом. Найновіший звіт розміщений за 2020 рік ISAPS Global Survey Results 2020 та репрезентує статистичні дані щодо проведених хірургічних та косметичних процедур у світі. Так, у 2020 році кількість пластичних процедур із хірургічним втручанням сягнула цифри у 10 129 528. На сьогодні, за різними даними в Україні оперують близько 300 пластичних хірургів, але точної кількості назвати неможливо, як і кількості проведених операцій. У порівнянні, згідно звіту ISAPS у Сполучених Штатах Америки налічується найбільша кількість пластичних хірургів у світі – 7000, а лідерами у цій сфері є Сполучені Штати Америки, Бразилія, Німеччина, Японія та Турція.

Питання правового регулювання відносин з надання послуг з пластичної хірургії в Україні потребує уваги з боку законотворців. Так, варто наголосити на тому, що на сьогодні на законодавчому рівні не врегульована діяльність з пластичної хірургії, зокрема, не прийнято профільного закону.

Лікарі-хірурги пластичні у своїй діяльності керуються Основами законодавства України з охорони здоров'я та нормативними документами, що регламентують діяльність закладів охорони здоров'я, трудовим законодавством, наказами Міністерства охорони здоров'я України. Серед нормативно-правових актів у сфері пластичної хірургії регулюючий вплив здійснюють підзаконні акти що визначають діяльність органів управління та закладів охорони здоров'я, організацію хірургічної допомоги.

Здійснення нормативно-правового регулювання у сфері пластичної хірургії можна охарактеризувати виходячи із специфіки виду діяльності, а саме: *підґрунтя медичної діяльності; права споживачів та їх захист; відшкодування шкоди; договір як гарантія захисту прав пацієнта (отримувача медичних послуг)*⁶.

---

⁵ Міжнародне товариство естетичної пластичної хірургії (ISAPS). URL: <https://www.isaps.org/about-isaps/> (дата звернення: 15.06.2022).

⁶ Сенченко Д.Є. Особливості пластичної (естетичної) хірургії як медичної послуги. С. 134-140. URL: <https://dspace.uzhnu.edu.ua/jspui/bitstream/lib/21921/1/%D0%BE%D1%81%D0%BE%D0%B1%D0%BB%D0%B8%D0%B2%D0%BE%D1%81%D1%82%D1%96%20%D0%BF%D0%BB%D0%B0%D1%81%D1%82%D0%B8>

Підґрунття медичної діяльності. Щодо медичної діяльності, то медична практика є видом діяльності що підлягає обов'язковому ліцензуванню відповідно до статті 7 Закону України «Про ліцензування певних видів господарської діяльності»⁷. Ліцензійні умови провадження господарської діяльності з медичної практики затверджені Постановою Кабінету міністрів України від 2 березня 2016 року № 285. Зокрема, ліцензійні умови встановлюють організаційні, кадрові і технологічні вимоги до матеріально-технічної бази ліцензіата, обов'язкові для виконання під час провадження господарської діяльності з медичної практики, а також визначають вичерпний перелік документів, що додаються до заяви про отримання ліцензії на провадження господарської діяльності з медичної практики⁸.

Права споживачів та їх захист. Відносини між споживачем послуги з пластичної хірургії та надавачем такої послуги регулюються Законом України «Про захист прав споживачів»⁹, що встановлює права споживачів, а також визначає механізм їх захисту та основи реалізації державної політики у сфері захисту прав споживачів. Зокрема, частиною 3 статті 10 Закону України «Про захист прав споживачів» передбачено, що *у разі виявлення недоліків у наданій послугі споживач має право на свій вибір вимагати: безоплатного усунення недоліків у наданій послугі у розумний строк; відповідного зменшення ціни наданої послуги; безоплатного повторного виконання роботи; відшкодування завданих йому збитків з усуненням недоліків наданої послуги своїми силами чи із залученням третьої особи та реалізації інших прав, що передбачені чинним законодавством на день укладення відповідного договору.* Зазначені вимоги підлягають задоволенню у разі виявлення недоліків під час приймання наданої

D1%87%D0%BD%D0%BE%D1%97%20%28%D0%B5%D1%81%D0%B5%D1%82%D0%B8%D1%87%D0%BD%D0%BE%D1%97%29%20%D1%85%D1%96%D1%80%D1%83%D1%80%D0%B3%D1%96%D1%97.pdf (дата звернення: 15.06.2022).

⁷ Про ліцензування певних видів господарської діяльності: Закон України від 15.12.2021 № 1965-IX . URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/222-19#Text> (дата звернення: 15.06.2022).

⁸ Постанова Кабінету міністрів України «Про затвердження Ліцензійних умов провадження господарської діяльності з медичної практики» від 2 березня 2016 р. № 285: Постанова. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/285-2016-%D0%BF#n8> (дата звернення: 15.06.2022).

⁹ Про захист прав споживачів: Закон України від 01.07.2021 №1603-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1023-12#Text> (дата звернення: 15.06.2022).

послуги або під час її надання, а в разі неможливості виявлення недоліків під час приймання наданої послуги (зміни у зовнішньому вигляді пацієнта можуть бути помітні, наприклад, лише після зняття биндажу, під час перев'язки тощо.) протягом встановленого договором, чи протягом двох років з дня прийняття наданої послуги у разі відсутності іншого строку, встановленого законодавством або договором.

Відшкодування шкоди. Метою будь-якого звернення за наданням медичної послуги є отримання якісної консультації, результату що відповідає або наближений до очікувань та покращення стану зовнішності, здоров'я тощо. На жаль, не завжди результат такого звернення є позитивним для пацієнта, а іноді, навіть і летальним. Пацієнт як отримувач медичної послуги має право на безоплатне усунення недоліків, пропорційне зменшення ціни наданої послуги, повне відшкодування матеріального і морального збитку. Виконавець медичних послуг (медичний заклад, в якому працює лікар, або сам лікар, якщо він здійснює підприємницьку діяльність) зобов'язаний відшкодувати шкоду, заподіяну пацієнтові внаслідок неправомірних рішень, дій чи бездіяльності¹⁰. Питання захисту порушеного права пацієнта можна розділити на право на відшкодування матеріальної та моральної шкоди. Варто зазначити, що шкода завдана здоров'ю пацієнта не може бути відшкодована як така, адже майже неможливо повернути втрачене здоров'я пацієнта. Також, неможливо повернути у попередній стан зовнішній вигляд пацієнта, а тому, мова може йти лише про відшкодування завданих витрат та збитків, понесених пацієнтом. Загалом, при вирішенні питання відшкодування моральної та матеріальної шкоди суди у першу чергу керуються національним законодавством, але є випадки коли суди зверталися до рішень Європейського суду з прав людини з метою підтвердження своїх доводів. Що стосується практики відшкодування моральної шкоди, то доказування такої шкоди є набагато складнішим за доказування факту завдання матеріальної

---

¹⁰ Ви незадоволені якістю медичної допомоги: що робити? *Безоплатна правова допомога*: веб сайт. URL: <https://www.legalaid.gov.ua/publikatsiyi/vy-nezadovoleni-yakistyu-medychnoyi-dopomogy-shho-robyty/>(дата звернення: 15.06.2022).

шкоди. Така ситуація іноді пов'язана із неоднозначним тлумаченням судами норм матеріального та/чи процесуального права.

Відшкодування матеріальної та моральної шкоди. Із визначенням та доказуванням матеріальної шкоди, зазвичай, проблем не виникає. Адже вона являє собою збитки чи втрати, яких уже зазнала особа або неминуче мусить зазнати задля відновлення свого первісного стану, що існував до заподіяння шкоди. А ось моральна шкода є не такою очевидною, бо, як правило, вона є нематеріальною, а тому і являє собою поняття оціночне. Саме оціночність цього поняття, яке в кожному конкретному випадку трактується по-своєму, з урахуванням не лише правових знань, але й набутого життєвого досвіду, зумовлює складність у визначенні розміру заподіяної моральної шкоди і її доказуванні¹¹.

Згідно приписів статті 1166 Цивільного кодексу України майнова шкода, завдана неправомірними рішеннями, діями чи бездіяльністю особистим немайновим правам фізичної або юридичної особи, а також шкода, завдана майну фізичної або юридичної особи, відшкодовується в повному обсязі особою, яка її завдала.

Моральна шкода, завдана фізичній або юридичній особі неправомірними рішеннями, діями чи бездіяльністю, відшкодовується особою, яка її завдала, за наявності її вини (стаття 1167 Цивільного кодексу України). Особа має право на відшкодування моральної шкоди, завданої внаслідок порушення її прав. Моральна шкода полягає: у фізичному болю та стражданнях, яких фізична особа зазнала у зв'язку з каліцтвом або іншим ушкодженням здоров'я; у душевних стражданнях, яких фізична особа зазнала у зв'язку з протиправною поведінкою щодо неї самої, членів її сім'ї чи близьких родичів; у душевних стражданнях, яких фізична особа зазнала у зв'язку із знищенням чи пошкодженням її майна; у приниженні честі та гідності фізичної особи, а також ділової репутації фізичної або юридичної особи. Моральна шкода відшкодовується незалежно від майнової

---

¹¹ Відшкодування моральної шкоди. URL:<https://minjust.gov.ua/m/vidshkoduvannya-moralnoi-shkodi> (дата звернення: 15.06.2022).

шкоди, яка підлягає відшкодуванню, та не пов'язана з розміром цього відшкодування. (стаття 23 Цивільного кодексу України).

З огляду на предмет відносин, шкода що може бути завдана напряму пов'язана із ушкодженням здоров'я пацієнта та виникненням каліцтва. Так, статті 1168 та 1195 Цивільного кодексу України встановлюють порядок відшкодування шкоди та моральної шкоди, завданої каліцтвом, іншим ушкодженням здоров'я або смертю фізичної особи.

Окрім того, стаття 10 Закону України «Про захист прав споживачів» встановлює права споживача у разі порушення умов договору про виконання робіт (надання послуг). Так, у разі виявлення недоліків у наданій послугі пацієнт має право на свій вибір вимагати: безоплатного усунення недоліків у наданій послугі у розумний строк (якщо таке усунення недоліків є можливим; пацієнт має право на заміну лікаря); у разі звернення до іншого надавача послуг з пластичної хірургії або ж хірургії вимагати відшкодування завданих збитків з усуненням недоліків наданої послуги із залученням третьої особи; відповідного зменшення ціни наданої послуги; реалізації інших прав, що передбачені чинним законодавством на день укладення відповідного договору.

Договір як гарантія захисту прав пацієнта (отримувача медичних послуг).

Договір про надання послуг у пластичній хірургії регулює цивільні правовідносини пацієнта та надавачем таких послуг. Такий договір має базуватися на основних принципах та стандартах у сфері охорони здоров'я в Україні що закріплені на законодавчому рівні. Незважаючи на зріст попиту на послуги у сфері пластичної хірургії та поширеність таких правовідносин, цивільне законодавство не приділяє належну увагу цьому виду договору, що призводить до проблем його застосування на практиці. Так, провідний фахівець медичного права І. Я. Сенюта диференціює два види проблем, які виникають при укладенні договору про надання медичних послуг у галузі пластичної хірургії: загальні та спеціальні. До загальних відноситься: некоректне визначення предмета договору про надання медичної послуги; помилки у визначенні правового статусу сторін; неможливість запропонувати власні умови. До спеціальної

проблеми належить результат наданої медичної послуги (з урахуванням того, що уявлення пацієнта про красу є суб'єктивним).

Відтак І. Я. Сенюта дає відповідь на питання, які ж правові помилки найчастіше допускаються при укладенні договору: відсутність належного пакету документів до договору про надання медичних послуг, зокрема бланків згоди та відмови від медичного втручання, акту наданих послуг; неправильне визначення сторони договору, що може мати наслідком його недійсність; відсутність детального визначення вартості послуг, за необхідності, розподіл вартості за відповідні етапи послуги за договором; відсутність дозволу пацієнта на надання послуги - відповідно до пункту 11 статті 10 Закону України «Про захист прав споживачів», якщо під час надання послуг виникає необхідність у додаткових послугах, що не були передбачені умовами договору, виконавець зобов'язаний одержати від споживача дозвіл на надання послуг (будь-які додаткові послуги, надані виконавцем без згоди споживача, не створюють для споживача будь-яких зобов'язань щодо їх оплати).¹² Дозвіл пацієнта на надання відповідної послуги варто відобразити у договорі – зазначення детального опису послуги (опис кожного з етапів послуги) що повинна бути надана.

З огляду на зазначене, можна визначити галузь пластичної хірургії такою що стрімко розвивається в Україні, але потребує більшого регулювання на законодавчому рівні, зокрема, ухвалення профільного закону.

---

¹² Сенченко Д.Є. Особливості пластичної (естетичної) хірургії як медичної послуги. С. 134-140. URL:<https://dspace.uzhnu.edu.ua/jspui/bitstream/lib/21921/1/%D0%BE%D1%81%D0%BE%D0%B1%D0%BB%D0%B8%D0%B2%D0%BE%D1%81%D1%82%D1%96%20%D0%BF%D0%BB%D0%B0%D1%81%D1%82%D0%B8%D1%87%D0%BD%D0%BE%D1%97%20%28%D0%B5%D1%81%D0%B5%D1%82%D0%B8%D1%87%D0%BD%D0%BE%D1%97%29%20%D1%85%D1%96%D1%80%D1%83%D1%80%D0%B3%D1%96%D1%97.pdf> (дата звернення: 15.06.2022).

1.2. Поняття послуг з пластичної хірургії

Пластична хірургія – це розділ хірургії, що займається операціями, спрямованими на усунення деформацій і дефектів органу, тканини або поверхні людського тіла чи корекції видимих фізіологічних змін.¹³

Особливості суб'єктного складу. До суб'єктів послуг у сфері пластичної хірургії можна віднести пацієнта (фізична особа, яка звернулася за медичною та/або реабілітаційною допомогою або медичною послугою та/або якій така допомога або послуга надається¹⁴) та заклад охорони здоров'я (юридична особа незалежно від форми власності та організаційно-правової форми або її відокремлений підрозділ, основними завданнями яких є забезпечення медичного обслуговування населення та/або надання реабілітаційної допомоги на основі відповідної ліцензії та забезпечення професійної діяльності медичних (фармацевтичних) працівників і фахівців з реабілітації;¹⁵) та фізичних осіб – підприємців, які зареєстровані та одержали відповідну ліцензію в установленому законом порядку.

У сфері пластичної хірургії може надаватися як медична допомога так і послуга.

Відповідно до підпунктів 6 та 17 статті 3 Закону України “Основи законодавства України про охорону здоров'я”:

1) *медична допомога* - діяльність професійно підготовлених медичних працівників, спрямована на профілактику, діагностику та лікування у зв'язку з хворобами, травмами, отруєннями і патологічними станами, а також у зв'язку з вагітністю та пологами;

2) *медична послуга* - послуга, у тому числі реабілітаційна, що надається пацієнту закладом охорони здоров'я, реабілітаційним закладом або фізичною

¹³

Пластична хірургія.
URL: https://uk.wikipedia.org/wiki/%D0%9F%D0%BB%D0%B0%D1%81%D1%82%D0%B8%D1%87%D0%BD%D0%B0_%D1%85%D1%96%D1%80%D1%83%D1%80%D0%B3%D1%96%D1%8F (дата звернення: 15.06.2022).

¹⁴ Основи законодавства України про охорону здоров'я: Закон України № 2054-IX від 15.02.2022. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2801-12#Text> (дата звернення: 15.06.2022).

¹⁵ Основи законодавства України про охорону здоров'я: Закон України № 2054-IX від 15.02.2022. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2801-12#Text> (дата звернення: 15.06.2022).

особою - підприємцем, яка зареєстрована та одержала в установленому законом порядку ліцензію на провадження господарської діяльності з медичної практики, та оплачується її замовником. Замовником послуги з медичного обслуговування населення можуть бути держава, відповідні органи місцевого самоврядування, юридичні та фізичні особи, у тому числі пацієнт.

Допомога надається при наявності медичних показань до хірургічного втручання, та необхідності відновлення функції окремих органів чи частин тіла, яка була порушена в результаті вроджених аномалій розвитку, набутих травм, тощо (реконструктивні пластичні операції). Головною ж відмінністю послуги від допомоги є відсутність медичних показань але наявність бажання особи усунути косметичні дефекти і недоліки, змінити форму деяких частин тіла, омолодити шкіру чи попередити її передчасне старіння тощо (естетичні оперативні втручання).

Варто звернути увагу на те, що в Україні наразі відсутня посада пластичного хірурга. Зрушення з цього питання почалися відносно нещодавно, у серпні 2020 року, коли Довідник кваліфікаційних характеристик професій працівників (Випуск 78 Охорона здоров'я)¹⁶ (далі - Довідник) було доповнено пунктом «ЛІКАР-ХІРУРГ ПЛАСТИЧНИЙ». Натомість, досі класифікатором професій ДК003:2010¹⁷ не передбачено професії пластичного хірурга (посада лікаря-хірурга пластичного належить до розділу «Професіонали» Національного класифікатора України ДК 003:2010 «Класифікатор професій», код професії — 2221.2 «Лікарі»), а до переліку Номенклатури лікарських спеціальностей¹⁸ спеціальність «88. Пластична хірургія» включили лише улітку 2021 року наказом Міністерства охорони здоров'я №1753.

Згаданим Довідником до професії лікаря-хірурга пластичного визначенні *завдання і обов'язки*: керується чинним законодавством України про охорону

---

¹⁶ Довідник кваліфікаційних характеристик професій працівників Випуск 78 Охорона здоров'я: Наказ Міністерства охорони здоров'я України № 293 від 15.02.2022. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/va117282-02#n2257> (дата звернення: 15.06.2022).

¹⁷ Національний класифікатор професій України. Класифікатор професій ДК 003:2010: Наказ Міністерства економіки № 810 від 25.10.2021. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/va327609-10#Text> (дата звернення: 15.06.2022).

¹⁸ Номенклатура лікарських спеціальностей: Наказ Міністерства охорони здоров'я № 1753 від 18.08.2021. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0294-19/ed20211029#Text> (дата звернення: 15.06.2022).

здоров'я та нормативно-правовими актами, що визначають діяльність органів управління та закладів охорони здоров'я, організацію хірургічної допомоги; надає спеціалізовану медичну допомогу при вроджених та набутих вадах, що потребують виконання пластичних операцій; проводить клінічне обстеження хворих, визначає обсяг додаткових методів дослідження та встановлює діагноз; надає невідкладну допомогу хворим при термінальних станах, групових та масових ураженнях; здійснює нагляд за побічними реакціями / діями лікарських засобів; визначає показання до госпіталізації за профілем захворювання, здійснює передопераційну підготовку, оперативне лікування та післяопераційну реабілітацію хворих; працює в тісному контакті з суміжними спеціалістами та службами; керує роботою середнього медичного персоналу. Дотримується принципів медичної деонтології; планує лікувальну роботу та проводить аналіз її результатів; освоює і впроваджує в медичну практику сучасні методи діагностики, лікування, реабілітації і профілактики хвороб і станів, які потребують лікування методами пластичної хірургії; веде лікарську документацію; постійно удосконалює свій професійний рівень.

Відповідно до Довідника лікар-хірург пластичний повинен знати: чинне законодавство про охорону здоров'я та нормативні документи, що регламентують діяльність органів управління та закладів охорони здоров'я; організацію хірургічної допомоги, в тому числі швидкої і невідкладної за умов екстремальних ситуацій; основи права в медицині; права, обов'язки та відповідальність лікаря-хірурга пластичного; показники роботи лікувально-профілактичних закладів; організацію роботи лікарсько-консультативної та медико-соціальної експертної комісії; топографічну, нормальну та патологічну анатомію, фізіологію; константи гомеостазу, водно-електролітного обміну, взаємозв'язок функціональних систем у здорових та хворих; загальні, функціональні та спеціальні методи дослідження; сучасну класифікацію хірургічних захворювань; основи фармакотерапії та імунології; клініку специфічних та загальних ускладнень, методи їх профілактики та лікування; суміжних станів; правила безпеки та гігієну роботи в операційній, правила

асептики і антисептики, форми і методи санітарної освіти; правила оформлення медичної документації; сучасну літературу за фахом та методи її узагальнення.

Також, Довідником визначено чотири категорії професії: лікар-хірург пластичний, лікар-хірург пластичний II кваліфікаційної категорії, лікар-хірург пластичний I кваліфікаційної категорії та лікар-хірург пластичний вищої кваліфікаційної категорії, та вимоги до кожної із них.

Незважаючи на включення професії лікаря-хірурга пластичного до Довідника, залишається відкритим питання відсутності будь-яких єдиних закріплених правил та інструкцій, встановлених стандартів і вимог якості надання послуг з пластичної хірургії.

1.3. Загальна характеристика договору про надання медичних послуг у пластичній хірургії

Цивільним законодавством регулюються особисті немайнові та майнові відносини (цивільні відносини), засновані на юридичній рівності, вільному волевиявленні, майновій самостійності їх учасників (частина 1 статті 1 Цивільного кодексу України).

Цивільним кодексом України визначено, що *договором є домовленість двох або більше сторін, спрямована на встановлення, зміну або припинення цивільних прав та обов'язків* (частина. 1 статті 626 Цивільного кодексу України).

У діяльності лікаря-хірурга пластичного обов'язковими є загальні вимоги законодавства про права пацієнта на охорону його здоров'я. Більш конкретні вимоги, наприклад, спосіб проведення операції, послідовність та кількість маніпуляцій хірурга, застосовувані медикаменти, їх дозування тощо – до лікаря-хірурга відсутні, а такі знання та навички він здобуває з літератури і загальної хірургічної практики. Бажаний результат операції, місце хірургічного втручання, дії хірурга тощо рекомендовано детально прописувати у договорі про надання послуг з пластичної хірургії/договорі про надання платних медичних послуг. Укладення таких договорів на практиці можливе лише із приватними медичними

зкладами, клініками, але ніяк не із державними. Так, лікарі-хірурги пластичні практикують проведення операцій на базі державних клінік, але у такому разі досить рідко може бути укладений договір між сторонами.

Варто зазначити, що досить поширеною практикою у державних чи комунальних медичних закладах є заповнення пацієнтом форми первинної облікової документації № 003-6/о «Інформована добровільна згода пацієнта на проведення діагностики лікування та на проведення операції та знеболення і на присутність або участь учасників освітнього процесу»¹⁹, а оплата може проводитися не через касу лікарні, а шляхом передачі коштів у готівковій формі особисто лікарю. Відповідно, за відсутності квитанції про сплату за надані послуги, важко надати суду належні докази щодо розміру понесених витрат.

Укладення договору є важливою частиною процесу надання послуг з пластичної хірургії та однією з найпоширеніших підстав виникнення правовідносин. Цей правочин виконує роль основного правового механізму реалізації прав і законних інтересів його учасників. Цивільне законодавство чітко не встановлює вимоги до форми про надання послуг у сфері пластичної хірургії, він може бути укладений сторонами як у усній (підтвердження вчинення правочину є підтвердження сплати таких послуг, наприклад, квитанція, чек тощо.), так і письмовій (договір та підтвердження сплати послуг) формах.

З урахуванням того, що діяльність лікаря-хірурга пластичного напряму пов'язана із оперативним втручанням, тобто направлена на зміну (покращення) фізіологічного стану пацієнта, такі дії також можуть завдати шкоди як зовнішності так і здоров'ю пацієнта. Тому, доцільним є укладення договору із надання медичних послуг у сфері пластичної хірургії у письмовій формі, не усній. Кожна із сторін договору зацікавлена у тому, щоб договір був укладений у письмовій формі із закріпленими правами та обов'язками кожної сторони та враховував їх інтереси та побажання. Також, при укладенні письмового договору

---

¹⁹ Інструкція щодо заповнення форми первинної облікової документації № 003-6/о «Інформована добровільна згода пацієнта на проведення діагностики, лікування та на проведення операції та знеболення і на присутність або участь учасників освітнього процесу: Наказ Міністерства охорони здоров'я України від 08.08.2014 № 549. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0697-12#Text> (дата звернення: 15.06.2022).

важливо передбачити наслідки неналежного надання послуг, можливість повторного звернення пацієнта у разі настання негативних наслідків у результаті, процесі надання послуги. Нажаль, на сьогодні, досі існують випадки надання таких послуг у сфері пластичної хірургії без будь якого чіткого письмового закріплення домовленостей сторін, що не виключає у майбутньому різне розуміння сторонами узгоджених аспектів послуги що надається.

Як вже зазначалося, джерелами регулювання послуг у сфері пластичної хірургії є Цивільний кодекс України, Закон України “Про захист прав споживачів” та Закон України “Основи законодавства України про охорону здоров'я”.

Договір про надання медичних послуг у пластичній хірургії можна визначити як домовленість, за якою одна сторона (виконавець) зобов'язується за завданням другої сторони (замовника) із дотриманням законодавства про охорону здоров'я надати послуги в пластичній хірургії, які можуть полягати у профілактиці, діагностиці, лікуванні косметологічних дефектів, що проявляються у зв'язку із хворобами, травмами, отруєнням і патологічними станами, та відповідній реабілітації; усуненні, маскуванні косметологічних дефектів, які не пов'язані з хворобами, травмами, отруєннями і патологічними станами; задоволенні інших естетичних потреб, а замовник зобов'язується оплатити виконавцеві зазначену послугу, якщо інше не встановлено договором або законом.²⁰

Договір про надання медичних послуг у пластичній хірургії (далі - Договір) є двостороннім (правами та обов'язками наділені обидві сторони), консенсуальним (вважається укладеним з моменту досягнення сторонами усіх істотних умов), оплатним/безоплатним (у випадках критичного стану що потребує безвідкладної допомоги), строковим/безстроковим та алеаторним. Алеаторність договору обумовлена наявністю ризику при наданні послуги з пластичної хірургії, а сторони не можуть чітко визначити результат замовленої

---

²⁰ Герц А.А. Особливості змісту договору про надання послуг у сфері пластичної хірургії. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2015. № 4/2015. С. 63 – 66. URL: http://lsej.org.ua/4_2015/16.pdf (дата звернення: 15.06.2022).

послуги (лише у усі можливі способи зробити детальний опис бажаного результату).

Відповідно до статті 627 Цивільного кодексу України Сторони є вільними в укладенні договору, виборі контрагента (обрання лікаря, медичного закладу) та визначенні умов договору (з урахуванням вимог Цивільного кодексу України, інших актів цивільного законодавства, звичаїв ділового обороту, вимог розумності та справедливості.)

Відповідно до статті 6 Цивільного кодексу України сторони мають право укласти договір, який не передбачений актами цивільного законодавства, але відповідає загальним засадам цивільного законодавства. Сторони мають право врегулювати у договорі, який передбачений актами цивільного законодавства, свої відносини, які не врегульовані цими актами. Сторони в договорі можуть відступити від положень актів цивільного законодавства і врегулювати свої відносини на власний розсуд. Але, сторони в договорі не можуть відступити від положень актів цивільного законодавства, якщо в цих актах прямо вказано про це, а також у разі, якщо обов'язковість для сторін положень актів цивільного законодавства впливає з їх змісту або із суті відносин між сторонами.

Оскільки, предметом регулювання договору про надання медичних послуг (відносин сторін у сфері пластичної хірургії) є відносини між споживачем (фізична особа - пацієнт) та надавачем послуг (заклад охорони здоров'я, лікар як уповноважена особа/ лікар), також враховуються вимоги законодавства про захист прав споживачів (частина 2 статті 627 Цивільного кодексу України), а саме Закону України "Про захист прав споживачів" частина 10 статті 10 якого визначено права споживача у разі порушення умов договору про надання послуг, а частиною 4 згаданої статті закріплено право споживача-пацієнта вимагати розірвання договору та відшкодування збитків за наявності у наданій послугі істотних недоліків.

1.4. Зміст договору про надання медичних послуг у пластичній хірургії

Зміст договору про надання медичних послуг у пластичній хірургії становлять умови (пункти), визначені на розсуд сторін і погоджені ними, та умови, які є обов'язковими відповідно до актів цивільного законодавства (частина 1 статті 628 Цивільного кодексу України).

Об'єкт договору. Діяльність, пов'язана із наданням медичних послуг у сфері пластичної хірургії за договором, завжди несе фактор ризику. Такий ризик пов'язаний із об'єктом договору – здоров'я. Адже, при наданні лікарем-хірургом пластичним усіх передбачених договором послуг, залишається вірогідність того, що результат (хірургічного втручання) може не відповідати запланованому через конструктивні та/або фізіологічні властивості людського організму, які попередньо лікар не міг виявити. Також, результат може не відповідати очікуваному, як через дії/бездіяльність лікаря (лікарська помилка у процесі хірургічного втручання), так і через дії/бездіяльність пацієнта (недотримання плану реабілітації у післяопераційний період – самостійний догляд за швами, дотримання дієти, обмеження у фізичних навантаженнях тощо) що можуть призвести до ускладнень яких можна було уникнути. Досить високий рівень ризиковості діяльності у сфері пластичної хірургії зумовлена зв'язком із життям та здоров'ям людини (як фізичним так і ментальним) – стан здоров'я визначає працездатність людини, її рівень соціалізації тощо.

Відносини щодо здоров'я є предметом цивільно-правового регулювання та переважно “охороняються лише у вигляді відшкодування майнової шкоди, пов'язаної із шкодою особистою”. Отже, надання медичних послуг пов'язане із дотриманням особистих немайнових прав пацієнта. Метою надання послуг є усунення косметичних дефектів і недоліків, естетичні оперативні втручання. Допомога надається у разі наявності медичних показань до хірургічного втручання, та необхідності відновлення функції окремих органів чи частин тіла.

Схожим як для медичної допомоги, так і послуги є те, що хірургічне втручання може не дати бажаного результату – недосягнення поставленої мети.²¹

Сам процес доказування того, що результат наданої допомоги/послуги не відповідає очікуваному може зайняти багату часу і на жаль не дати бажаного результату – відшкодування завданої шкоди, через те, що хірургічне втручання невідривно пов'язують із терміном “негарантованість результату”. Мова йде про те, що навіть укладення договору у якому передбачено усі можливі на думку сторін аспекти, не гарантує що опісля пацієнт отримає бажаний результат. Я вважаю, що це, напряду пов'язано із ти, що хірургія – наука неточна. Окрім того, досі відсутні адаптовані клінічні протоколи та настанови до реалій вітчизняної системи охорони здоров'я.

Предметом договору про надання медичних послуг є медична послуга. Виокремлюють три ознаки медичної послуги: 1) спрямованість діяльності послугодавця на особливе благо фізичної особи – здоров'я, 2) негарантованість результату – відсутність цілковитих гарантій з боку послугодавця в отриманні очікуваного результату діяльності, 3) неможливість стандартизації медичної послуги через існування непередбачуваних факторів, але водночас висування підвищених вимог з боку держави як до якості самої послуги так і до суб'єкта її надання. Медичну послугу відносять до категорії особистих немайнових благ через те, що вона є корисним результатом – якісним ефектом процесу лікування. Задоволення потреб в охороні і збереженні здоров'я за допомогою медичної послуги спрямоване на досягнення мети правовідносин – поновлення або збереження здоров'я, підвищення санітарної культури, запобігання захворюваності та інвалідності, підтримання і поновлення працездатності, реабілітації хворих та людей з обмеженими можливостями.²²

²¹ Майданик Р. Договір про надання медичних послуг. *Медичне право. Доктрина медичного права*. 2010. 5(1) 2010. С. 52 – 66. URL: <http://medicallaw.org.ua/uploads/media/Maydanyk.pdf> (дата звернення: 15.06.2022).

²² Майданик Р. Договір про надання медичних послуг. *Медичне право. Доктрина медичного права*. 2010. 5(1) 2010. С. 52 – 66. URL: <http://medicallaw.org.ua/uploads/media/Maydanyk.pdf> (дата звернення: 15.06.2022).

Права та обов'язки сторін. Конституція України²³ гарантує кожному право на життя (стаття 27 Конституції України, стаття 281 Цивільного кодексу України) та право на охорону здоров'я (стаття 49 Конституції України). Охорона здоров'я забезпечується системною діяльністю державних та інших організацій, передбаченою Конституцією України та законом (стаття 283 Цивільного кодексу України). Права кожного на охорону здоров'я визначаються ст. 6 Закону України “Основи законодавства України про охорону здоров'я”. Кожна людина має природне невід'ємне і непорушне право на охорону здоров'я це право є об'єктивним, і лише при зверненні особи до закладу охорони здоров'я це право стає суб'єктивним і таку особу можна називати пацієнтом²⁴.

Суб'єктами послуг у сфері пластичної хірургії є пацієнт, заклад охорони здоров'я та/чи фізична особа – підприємець, яка зареєстровані та одержали відповідну ліцензію в установленому законом порядку. Згідно приписів частини 1 статті 3 Конституції України людина, її життя і здоров'я, честь і гідність, недоторканність і безпека визнаються в Україні найвищою соціальною цінністю. Статтею 48 Конституції України встановлено, що кожен має право на охорону здоров'я.

Права пацієнта поділяють на: *загальні* (притаманні людині та громадянину незалежно від галузевої належності правовідносин) та *спеціальні* (які притаманні замовнику як споживачу послуг у пластичній хірургії і стороні договору про надання послуг у пластичній хірургії). Правам пацієнта кореспондують відповідні обов'язки медичних працівників та медичних закладів.²⁵ Найбільш широкий перелік прав пацієнтів надано у Розділі II Закону України “Основи законодавства України про охорону здоров'я”. Відповідно до Конституції України, Закону України “Основи законодавства України про охорону здоров'я”, Цивільного кодексу України та Закону України “Про захист прав споживачів” до

²³ Конституція України: Закон від 28.06.1996 № 254к/96-ВР // База даних «Законодавство України»/ВР України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text> (дата звернення: 15.06.2022).

²⁴ Права та обов'язки пацієнтів в Україні. *Міністерство юстиції України*. URL: https://minjust.gov.ua/m/str_29268 (дата звернення: 15.06.2022).

²⁵ Герц А.А. Особливості змісту договору про надання послуг у сфері пластичної хірургії. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2015. № 4/2015. С. 63 – 66. URL: http://lsej.org.ua/4_2015/16.pdf (дата звернення: 15.06.2022).

права на охорону здоров'я зокрема, але не обмежуючись, належать: *право на життя* (стаття 27 Конституції України, стаття 281 Цивільного кодексу України); *право на охорону здоров'я та медичну допомогу* (стаття 49 Конституції України, статті 283 та 284 Цивільного кодексу України, статті 6 та 8 Закону України «Основи законодавства України про охорону здоров'я»); *право на свободу вибору в галузі охорони здоров'я* - вільний вибір лікаря, вибір методів лікування та вибір закладу охорони здоров'я (стаття 38 Закону України «Основи законодавства України про охорону здоров'я»); *право на інформацію* - право на отримання достовірної і повної інформації про стан свого здоров'я, у тому числі на ознайомлення з відповідними медичними документами, що стосуються його здоров'я; право на інформацію про умови надання медичних послуг (стаття 39 Закону України «Основи законодавства України про охорону здоров'я»; стаття 285 Цивільного кодексу України; стаття 15 Закону України “Про захист прав споживачів”); *право на таємницю* - право на таємницю про стан свого здоров'я, факт звернення за медичною допомогою, діагноз, а також про відомості, одержані при його медичному обстеженні; достовірну та своєчасну інформацію про стан свого здоров'я, на ознайомлення з відповідними медичними документами, що стосуються його здоров'я (стаття 286 Цивільного кодексу України, стаття 39-1 Закону України «Основи законодавства України про охорону здоров'я»); *право на вибір методів медичного втручання* (стаття 284 Цивільного кодексу України); *право на особисту недоторканність* (стаття 289 Цивільного кодексу України); право на відмову від медичного втручання (стаття 284 Цивільного кодексу України, стаття 43 Закону України «Основи законодавства України про охорону здоров'я»); право на належну якість медичної допомоги/ медичних послуг (стаття 6 Закону України «Основи законодавства України про охорону здоров'я», стаття 6 Закону України “Про захист прав споживачів”); *право на відшкодування заподіяної здоров'ю шкоди*, оскарження неправомірних рішень і дій працівників, закладів та органів охорони здоров'я; можливість проведення незалежної медичної експертизи відповідного типу у разі незгоди з висновком державної медичної експертизи тощо.

При зверненні та отриманні послуг у сфері пластичної хірургії на пацієнта покладаються наступні обов'язки, визначені Законом України “Основи законодавства України про охорону здоров'я”: піклуватися про своє здоров'я (вживати усіх необхідних, рекомендованих заходів по догляду за здоров'ям (збалансоване харчування/дотримання назначеної дієти, догляд за швами, приймання лікарських засобів та інших вказівок лікаря щодо процесу надання послуг з пластичної хірургії (позитивний результат процедури залежить не лише від професійно проведеного оперативного втручання, а й від дотримання вказівок лікаря у післяопераційний період)); проходити профілактичні медичні огляди (до- та після- операційні огляди); у невідкладних випадках, коли існує реальна загроза життю, отримувати медичну допомогу без своєї згоди чи згоди законного представника та виконувати усі вимоги надавача послуг, що забезпечують якісне надання таких послуг. Також, у разі отримання платної послуги у сфері пластичної хірургії на пацієнта покладається обов'язок оплати такої послуги. Визначений Законом України “Основи законодавства України про охорону здоров'я” перелік, не є вичерпним. Важливим є також передопераційний (підготовчий) період, за якого пацієнт зобов'язаний повідомити лікаря про стан свого здоров'я, зміни у стані здоров'я що виникають у цей період та будь яку інформацію що може мати суттєве значення та вплив на процес надання послуги. Даний обов'язок кореспондує із обов'язком лікаря на запит такої інформації, адже пацієнт може не знати надання якої саме інформації є обов'язковим (попередні аналізи, хронічні захворювання, алергії тощо).

Права лікаря-хірурга пластичного як працівника галузі охорони здоров'я, медичного працівника визначені, зокрема, у статті 77 Закону України “Основи законодавства України про охорону здоров'я”. Професійні права поділяють на *загальні* (пов'язані з умовами праці, охороною їхнього здоров'я, соціальним захистом тощо) та *спеціальні* (породжуються у процесі надання медичної допомоги пацієнтам). Так, до професійних прав медичного працівника зокрема належать: заняття медичною діяльністю відповідно до спеціальності та кваліфікації; належні умови професійної діяльності; підвищення кваліфікації,

перепідготовку не рідше одного разу на п'ять років у відповідних закладах та установах; вільний вибір апробованих форм, методів і засобів діяльності, впровадження у встановленому порядку сучасних досягнень медичної науки і практики; безплатне користування соціальною, екологічною та спеціальною медичною інформацією, необхідною для виконання професійних обов'язків; обов'язкове страхування за рахунок власника закладу охорони здоров'я у разі заподіяння шкоди їх життю і здоров'ю у зв'язку з виконанням професійних обов'язків у випадках, передбачених законодавством; соціальну допомогу з боку держави у разі захворювання, каліцтва або в інших випадках втрати працездатності, що настала у зв'язку з виконанням професійних обов'язків; судовий захист професійної честі та гідності; першочергове одержання медичної допомоги і забезпечення лікарськими та протезними засобами; створення наукових медичних товариств, професійних спілок та інших громадських організацій та інші права передбачені України “Основи законодавства України про охорону здоров'я”.

Перелік обов'язків лікаря-хірурга пластичного визначені статтею 78 Закону України “Основи законодавства України про охорону здоров'я” не є вичерпним. До таких обов'язків належать: сприяння охороні та зміцненню здоров'я людей; запобіганню і лікуванню захворювань; надання своєчасної та кваліфікованої медичної допомоги; поширення наукових та медичних знань, знань щодо функціонування та обмежень життєдіяльності серед населення, пропагування, у тому числі власним прикладом, здорового способу життя; дотримання вимог професійної етики і деонтології, зберігання лікарської таємниці; постійне підвищення рівня професійних знань та майстерності; інформування пацієнта щодо всіх можливих методик лікування; надання повної достовірної інформації щодо можливих ризиків, що можуть виникнути під час надання послуги; гарантування безпеки послуги та її якості; залучення для безпосереднього виконання послуги кваліфікованих працівників (для закладу охорони здоров'я) тощо.

Також, варто окремо розглянути обов'язок лікаря надати медичну інформацію (свідчення про стан здоров'я людини, історію її хвороби, про мету запропонованих досліджень і лікувальних заходів, прогноз можливого розвитку захворювання, в тому числі і про наявність ризику для життя і здоров'я; є конфіденційною (інформацією з обмеженим доступом)) на вимогу пацієнта, членів його сім'ї або законних представників повністю і в доступній формі. В особливих випадках, як і передбачає частина третя статті 39 Основ законодавства України про охорону здоров'я, коли повна інформація може завдати шкоди здоров'ю пацієнта, лікар може її обмежити. У цьому разі він інформує членів сім'ї або законного представника пацієнта, враховуючи особисті інтереси хворого. Таким же чином лікар діє, коли пацієнт перебуває у непритомному стані. У випадках відмови у наданні або навмисного приховування медичної інформації від пацієнта, членів його сім'ї або законного представника вони можуть оскаржити дії чи бездіяльність лікаря безпосередньо до суду або, за власним вибором, до медичного закладу чи органу охорони здоров'я. Правила використання відомостей, що стосуються лікарської таємниці - інформації про пацієнта, на відміну від медичної інформації - інформації для пацієнта, встановлюються статтею 40 Основ законодавства України про охорону здоров'я та частиною третьою статті 46 Закону України "Про інформацію"²⁶.

Також, договором можна встановити й інші обов'язки сторін що не суперечать чинному законодавству.

Істотні умови договору. Договір є укладеним, якщо сторони досягли згоди з усіх істотних умов договору Істотними умовами договору є умови про предмет договору, умови, що визначені законом як істотні або є необхідними для договорів даного виду, а також усі ті умови, щодо яких за заявою хоча б однієї із сторін має бути досягнуто згоди (стаття 638 Цивільного кодексу України). Тобто, сторони самі можуть встановлювати істотні умови договору про надання послуг у сфері пластичної хірургії. Єдиного переліку істотних умов згаданого договору

---

²⁶ Каталог юридичних позицій: веб сайт. Конституційний Суд України. URL: <https://ccu.gov.ua/storinka-knygy/431-pravo-na-informaciyu> (дата звернення: 15.06.2022).

не визначено, але до таких можна віднести предмет договору, вартість наданих послуг, строк надання послуг, умови надання послуг, очікуваний результат послуги за договором. Визначення предмету договору про надання медичних послуг у пластичній хірургії є обов'язковим, відповідно до приписів стаття 638 Цивільного кодексу України. Зазначення вартості послуг у договорів також є важливим, адже послуги у сфері пластичної хірургії найчастіше є оплатними, що покладає обов'язок на пацієнта про сплату таких послуг. Також, разом із ціною послуг за договором варто визначити умови, форму та терміни оплати цих послуг. Встановлення строку надання послуг з пластичної хірургії є необхідним, з огляду на те що пластична операція у більшій мірі – це завчасно заплановане хірургічне втручання, що включає декілька етапів (доопераційний, оперативне втручання, постопераційний, реабілітаційний) котрі є почерговими та супровід лікаря-хірурга пластичного у більшості з яких є обов'язковим. Окрім того, узгодженість строків надання послуг необхідна для планування оплат за договором. Важливим є наявність детального опису очікуваного результату у послуги за договором. Такий опис може бути також із зазначенням фотоприкладів бажаного результату. Також, для відслідковування результату рекомендовано додати фото до операції.

Особливістю договору про надання послуг з пластичної хірургії є неможливість надавача послуг забезпечити стовідсотковий результат та надати гарантії досягнення очікуваного результату (неможливо вказати чіткий обсяг медичний дій та гарантувати результат лікування). Лікар обирає метод та способи лікування в залежності від індивідуальних показників пацієнта – стан здоров'я, фізіологічні та анатомічні властивості організму. Навіть з урахуванням усіх даних про пацієнта, проведення усіх необхідних аналізів, залишається вірогідність того, що результат проведеного хірургічного втручання відрізнятиметься від запланованого. Надавач послуги не може гарантувати майбутній медичний результат, оскільки корисний ефект медичної послуги міститься в самому її наданні без відчутного матеріального результату. Саме через неречовий характер результату для послуги в пластичній хірургії

неможливо встановити, так би мовити, гарантійний строк. Виконання будь-якої роботи передбачає отримання результату в речовій формі, що унеможливило встановлення гарантійного строку на результат роботи²⁷. Окрім, отриманню послуги з пластичної хірургії передує вибір пацієнтом закладу охорони здоров'я та лікаря-хірурга пластичного у якого пацієнт бажає замовити послугу з урахуванням відгуків, портфолію, стажу, досвіду тощо лікаря. Так, доречно зазначити у договорі умову про заборону передоручення виконання зобов'язання третім особам, що надасть можливість охарактеризувати такий договір як персоніфікований.

***

Сталий та стрімкий розвиток сфери пластичної хірургії в Україні потребує також стрімкого реагування у частині регулювання діяльності сфери пластичної хірургії та суб'єктів цієї сфери. Актуальність питання є високою через відсутність ухваленого профільного закону та єдиних затверджених правил та інструкцій, встановлених стандартів, вимог якості надання послуг з пластичної хірургії та клінічних протоколів для спеціальності "Пластична хірургія". Також, варто відзначити відсутність оперативного реагування на зміни за пристосування законодавства до таких змін. Наприклад, спеціальність "лікаря-хірурга пластичного" було включено до номенклатури лікарських спеціальностей рік тому, але досі не затверджено Міністерством охорони здоров'я України стандартів та клінічних протоколів надання медичної допомоги зі спеціальності "пластична хірургія", хоча логічним є при включенні спеціальності до номенклатури ухвалення відповідних регулюючих нормативно-правових актів. Можна прийти до висновку, що через відсутність чіткого регулювання на законодавчому рівні сфери пластичної хірургії та відсутністю чітких вимог до змісту та порядку укладення договору про надання досліджуваних послуг у цій

---

²⁷ Герц А.А. Особливості змісту договору про надання послуг у сфері пластичної хірургії. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2015. № 4/2015. С. 63 – 66. URL: http://lsej.org.ua/4_2015/16.pdf (дата звернення: 15.06.2022).

сфері укладення саме письмового договору про надання послуг з пластичної хірургії стало усталеним правилом. При укладенні такого договору сторонам рекомендовано чітко прописувати права та обов'язки, детально надавати опис бажаного результату послуги, істотні умови договору тощо.

РОЗДІЛ 2

ЦИВІЛЬНО-ПРАВОВА ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ ЗА НЕНАЛЕЖНЕ НАДАННЯ ПОСЛУГ ПЛАСТИЧНОЇ ХІРУРГІЇ

2.1. Підстави та умови цивільно-правової відповідальності

Відповідно до статті 80 Закону України “Основи законодавства України про охорону здоров'я” особи, винні у порушенні законодавства про охорону здоров'я, несуть цивільну, адміністративну або кримінальну відповідальність згідно із законодавством.

На практиці складаються ситуації, коли майже неможливо пред'явити претензію до надавача неякісних послуг у сфері пластичної хірургії. Візьмемо за приклад пластичну операцію на обличчі: у разі невідповідності результату операції очікуваному та відсутності пошкодження основних функції пацієнта (органи чуття працюють як і до операції) важко буде довести вину лікаря, адже послугу надано, а точний результат послуги лікар не може гарантувати через наявність індивідуальних особливостей організму пацієнта. Тобто, якщо не йде мова про травматичне хірургічне втручання, вважається що лікар діяв відповідно до законодавства. Ситуації пов'язані із неякісним наданням послуг лікарями-хірургами пластичними в Україні можна пояснити відсутністю випускної спеціальності “пластичний хірург” в медичних закладах вищої освіти в Україні. Вимоги до професії лікаря-хірурга пластичного на законодавчому рівні було закріплено лише улітку 2020 року та встановлено 4 категорії професії та вимоги до них. Найнижча категорія – це лікар-хірург пластичний (вимоги: *вища освіта другого (магістерського) рівня у галузі знань 22 "Охорона здоров'я" за спеціальністю "Медицина" або "Педіатрія". Проходження інтернатури (спеціалізації) за спеціальністю "Хірургія" з подальшою спеціалізацією за фахом "Пластична хірургія". Наявність сертифіката лікаря-спеціаліста. Без вимог до стажу роботи.*²⁸.

²⁸ Зміни до Довідника кваліфікаційних характеристик професій працівників. Випуск 78 "Охорона здоров'я": Наказ

Тобто, можна прийти до висновку, що донедавна операції з пластичної хірургії міг провести будь-хто, хто має загальну хірургічну спеціалізацію та відповідну кваліфікацію, а клініки на базі яких проводяться пластичні операції - ліцензію на медичну практику із наявністю у переліку лікарських спеціальностей вказівки "хірургія". Таким чином відповідальність клінік та хірургів, які проводять пластичні операції така сама як і при інших видах хірургічної діяльності. З огляду на зазначене, необхідно наголосити на тому, що укладення договору саме у письмовій формі є необхідним, адже чітко прописані усі умови договору захищають усі сторони договору.

На сьогодні, у законодавстві відсутнє визначення цивільно-правової відповідальності як загалом, так і цивільно-правової відповідальності медичних працівників, але було чимало спроб науковців його сформулювати в своїх дослідженнях. Зокрема, авторками двох дисертацій були запропоновані доцільні та розгорнуті визначення даного поняття цивільно-правової відповідальності. Досить ретельно до питання визначення даного поняття підійшла Сенюта Ірина Ярославівна у своїй дисертації “Цивільні правовідносини у сфері надання медичної допомоги в Україні: питання теорії і практики”, де, зокрема, проаналізувала різні підходи до тлумачення цивільно-правової відповідальності як наукової категорії та запропонувала власне визначення. Так, авторка зазначає, що *цивільно-правова відповідальність у сфері надання медичної допомоги є застосування до порушника, або до особи, яка за законом несе відповідальність за його дії або бездіяльність, заходів примусу, які визначені законом або договором і полягають у покладенні на нього додаткових обов’язків цивільно-правового характеру за вчинення ним протиправних дій або бездіяльності під час надання медичної допомоги*²⁹. Також, у дисертації присвяченій темі:

Міністерства охорони здоров'я України від 31.08.2020 № 1992. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v1992282-20#Text> (дата звернення: 15.06.2022).

²⁹ Сенюта І.О. Цивільні правовідносини у сфері надання медичної допомоги в Україні: питання теорії і практики: дисертація/ наук. конс. Майданик Р.А. Київ: 2018. URL: https://www.academia.edu/41182842/%D0%A6%D0%B8%D0%B2%D1%96%D0%BB%D1%8C%D0%BD%D1%96_%D0%BF%D1%80%D0%B0%D0%B2%D0%BE%D0%B2%D1%96%D0%B4%D0%BD%D0%BE%D1%81%D0%B8%D0%BD%D0%B8_%D1%83_%D1%81%D1%84%D0%B5%D1%80%D1%96_%D0%BD%D0%B0%D0%B4%D0%B0%D0%BD%D0%BD%D1%8F_%D0%BC%D0%B5%D0%B4%D0%B8%D1%87%D0%BD%D0%BE%D1%97_%D0%B4%D0%BE%D0%BF%D0%BE%D0%BC%D0%BE%D0%B3%D0%B8_%D0%B2_%D0%A3%D0%BA

“Договірні зобов’язання у сфері надання медичних послуг” Герц А.А. наводить наступне визначення цивільно-правової відповідальності: *відповідальність, що полягає у покладені на встановлених цивільним законом підставах і порядку на винного правопорушника невідгідних для останнього наслідків (матеріального чи особистого характеру) його протиправної поведінки з метою захистити інтереси потерпілої особи та компенсувати завдану їй шкоду*³⁰.

Згідно із частиною 1 статті 1 Цивільного кодексу України, *цивільним законодавством регулюються особисті немайнові та майнові відносини (цивільні відносини), засновані на юридичній рівності, вільному волевиявленні, майновій самостійності їх учасників*. Основні аспекти настання цивільно-правової відповідальності медичних працівників також визначені Главою 82 Цивільного кодексу України.

Цивільно-правова відповідальність у сфері медичної діяльності - це вид юридичної відповідальності, який виникає внаслідок порушення у галузі майнових або особистих немайнових благ громадян у сфері охорони здоров’я і який полягає переважно в необхідності відшкодування шкоди. До особистих немайнових благ громадян, які безпосередньо пов’язані з медичною діяльністю, належать перш за все життя і здоров’я. З цієї причини можна стверджувати, що цивільно-правова відповідальність - це своєрідний засіб забезпечення захисту особистих немайнових прав (життя і здоров’я) пацієнтів при наданні медичної допомоги. Варто зазначити, що більшість медичних працівників здійснює свою професійну діяльність, перебуваючи у трудових відносинах з закладами охорони здоров’я. Згідно з частиною першою статті 1172 Цивільного кодексу України юридична або фізична особа відшкодовує шкоду, завдану їхнім працівником під час виконання ним своїх трудових (службових) обов’язків.³¹

%D1%80%D0%B0%D1%97%D0%BD%D1%96_%D0%BF%D0%B8%D1%82%D0%B0%D0%BD%D0%BD%D1%8F_%D1%82%D0%B5%D0%BE%D1%80%D1%96%D1%97_%D1%96_%D0%BF%D1%80%D0%B0%D0%BA%D1%82%D0%B8%D0%BA%D0%B8 (дата звернення: 15.06.2022).

³⁰ Герц А.А. Договірні зобов’язання у сфері надання медичних послуг: дисертація/ наук. конс. Косак В.М. Львів: 2016. С. 95. URL: http://idpnan.org.ua/files/gerts-a.a.-dogovirni-zobov_yazannya-u-sferi-nadannya-medichnih-poslug_d.pdf (дата звернення: 15.06.2022).

³¹ Відповідальність медичних працівників. *Міністерство юстиції України*: веб сайт. URL: https://minjust.gov.ua/m/str_35697 (дата звернення: 15.06.2022).

Загальною юридичною підставою всіх видів юридичної відповідальності вважається порушення норми права. Фактичною підставою цивільно – правової відповідальності є правопорушення як юридичний факт.

Цивільне правопорушення – це протиправна дія або бездіяльність особи, що порушує норми актів цивільного законодавства або умови договору, і з якою договір або закон пов'язують виникнення цивільно – правової відповідальності. Умови цивільно – правової відповідальності поділяються на загальні та спеціальні. Загальні умови є типовими для більшості цивільних правопорушень. Їх наявність, як правило, є достатньою для виникнення цивільно – правової відповідальності.

Різноманітність цивільних правовідносин призводить до різного характеру їх порушення. Така неоднорідність правопорушень обумовлює існування і можливість застосування у певних випадках спеціальних (не типових) умов цивільно – правової відповідальності. Вони, як правило, є додатковими до загальних. У свою чергу, загальні умови цивільно – правової відповідальності поділяють на позитивні та негативні. Цей поділ носить умовний характер, а його критерієм є значення окремих умов для настання цивільно – правової відповідальності. Позитивними умовами є ті, наявність яких доводиться заінтересованою особою (потерпілим – позивачем). До них відносяться шкода та причинний зв'язок між поведінкою правопорушника та шкодою. Негативними вважаються умови, відсутність яких доводиться заінтересованою особою (правопорушником – відповідачем) для запобігання настанню цивільно – правової відповідальності. Такими умовами є протиправність *діяння та вина*. Поведінка особи визнається протиправною, якщо вона не відповідає вимогам права, вираженим в актах цивільного законодавства або договорі. В аспекті цивільно – правової відповідальності шкодою вважають різноманітні негативні наслідки правопорушення. Оскільки це поняття насамперед є категорією соціальною, негативний результат цивільного правопорушення з точки зору наукового пізнання розглядається в трьох взаємопов'язаних аспектах – як

соціальна, юридична та фактична шкода, що залежить від конкретно порушеного об'єкта³².

Цивільно-правова відповідальність може настати за умови наявності як юридичної (відповідні норми, закріплені у нормативно-правових актах або положеннях договору які було порушено), так і фактичної (склад цивільного правопорушення) підстав. З огляду на приписи статті 1167 Цивільного кодексу України можна визначити такі умови для настання цивільно-правової відповідальності: протиправна поведінка (дії або бездіяльність особи – медичного працівника); негативний результат такої поведінки (шкода); причинно-наслідковий зв'язок між поведінкою та завданою шкодою; наявність вини медичного працівника що заподів шкоду здоров'ю пацієнта.

Обов'язковою умовою відповідальності за заподіяння шкоди є причинний зв'язок між протиправною поведінкою і заподіяною шкодою. Наприклад: якщо шкода не є наслідком протиправної поведінки заподіювача шкоди, а сталася з інших причин (через недотримання пацієнтом медичних рекомендацій чи внаслідок індивідуальних особливостей організму пацієнта), у заподіювача шкоди не виникатиме обов'язку відшкодувати шкоду. Для настання цивільно-правової відповідальності за шкоду здоров'ю необхідно, щоб така шкода була спричинена з вини заподіювача шкоди. Вина медичних працівників, як правило, виступає у формі необережності. Для звільнення від обов'язку відшкодувати шкоду здоров'ю заподіювач шкоди повинен довести, що вона сталася не з його вини.³³

На практиці, для з'ясування чи є завдана шкода результатом дії, бездіяльності заподіювача суд призначає судову експертизу. Відповідно до, ст. 1 Закону України “Про судову експертизу”³⁴ *судова експертиза - це дослідження на основі спеціальних знань у галузі науки, техніки, мистецтва, ремесла тощо*

---

³² Підстави та умови цивільно-правової відповідальності: веб сайт. URL: <https://juresprudence.com.ua/pidstavi-ta-umovi-tsilivno-pravovoji-vidpovidalnosti/> (дата звернення: 15.06.2022).

³³ Відповідальність медичних працівників *Міністерство юстиції України*: веб сайт. URL: https://minjust.gov.ua/m/str_35697 (дата звернення: 15.06.2022).

³⁴ Про судову експертизу: Закон України № 1928-IX від 02.12.2021. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4038-12#Text> (дата звернення: 15.06.2022).

об'єктів, явищ і процесів з метою надання висновку з питань, що є або будуть предметом судового розгляду. Висновок експерта може бути підготовлений на замовлення учасника справи або на підставі ухвали суду про призначення експертизи (частина 3 статті 102 Цивільного процесуального кодексу України³⁵). Також, у разі необхідності суд може призначити декілька експертиз, додаткову чи повторну експертизу. При призначенні експертизи судом експерт або експертна установа обирається сторонами за взаємною згодою, а якщо такої згоди не досягнуто у встановлений судом строк, експерта чи експертну установу визначає суд. Суд з урахуванням обставин справи має право визначити експерта чи експертну установу самостійно. У разі необхідності може бути призначено декілька експертів для підготовки одного висновку (комісійна або комплексна експертиза) (частини 2 та 3 статті 103 Цивільного процесуального кодексу України). З огляду на специфіку об'єкту договору – здоров'я людини, важливим є вчасне проведення експертизи, а тому можна не чекати призначення експертизи судом і самостійно замовити проведення експертизи та подати до суду висновок експерта, складений на замовлення сторони (стаття 106 Цивільного процесуального кодексу України). Подання висновку заздалегідь проведеної експертизи, не може бути гарантією швидкого розгляду справи судом, скоріше це чи не єдина можливість мати детальний опис стан постраждалої особи.

Варто відзначити, що для притягнення особи до цивільно-правової відповідальності потрібен повний склад правопорушення, що складається з чотирьох вище наведених умов. За відсутності хоч би одного з цих елементів у даному випадку цивільна відповідальність медичних працівників не настає.

---

³⁵ Цивільний процесуальний кодекс України: Закон України № 1875-IX від 16.11.2021. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1618-15#Text> (дата звернення: 15.06.2022).

2.2. Види та форми цивільно-правової відповідальності за неналежне надання послуги пластичної хірургії

Виділяють два види цивільно-правової відповідальності медичних працівників: позадоговірна (деліктна) та договірна. Деліктна відповідальність виникає у результаті відсутності договірних відносин між сторонами та неправомірного заподіяння шкоди пацієнту під час виконання медичним працівником своїх професійних обов'язків. Натомість, договірна відповідальність настає у випадку порушення медичним працівником умов договору про надання медичних послуг.

Так, пунктом е частиною першою статті 6 Закону України «Основи законодавства України про охорону здоров'я» встановлено, що *обов'язками лікуючого лікаря є своєчасне і кваліфіковане обстеження та лікування пацієнта, а кожний громадянин України має право на охорону здоров'я, що передбачає достовірну та своєчасну інформацію про стан свого здоров'я*. Окрім того, відповідно до пункту а частини першої статті 78 Закону України «Основи законодавства України про охорону здоров'я» *медичні працівники зобов'язані надавати своєчасну та кваліфіковану медичну, лікарську допомогу*.

Відтак у разі порушення медичним працівником чи суб'єктом господарювання, який провадить господарську діяльність з медичної практики, суб'єктивного цивільного права пацієнта на медичну допомогу, яке полягатиме у порушенні ним стандартів та інших нормативно-правових актів у сфері охорони здоров'я або порушенні ним умов договору, вважатиметься, що даний суб'єкт діє протиправно. У сфері надання медичної допомоги протиправними слід вважати дії медичного працівника, які не відповідають законодавству, зокрема стандартам, у сфері охорони здоров'я та нормативним актам локального характеру. Протиправні дії заподіювача шкоди можуть виявлятися як у формі дії, так і бездіяльності. Протиправна поведінка в формі дії має місце тоді, коли медичний працівник надає медичну допомогу пацієнтові з порушенням вимог

стандартів у сфері охорони здоров'я чи нормативних документів локального характеру, що призводить до заподіяння шкоди життю чи здоров'ю пацієнта.³⁶

У разі, якщо між сторонами укладено договір про надання медичних послуг, то правове регулювання таких відносин буде здійснюватися на підставі глави 63 Цивільного кодексу України, якою встановлені загальні положення про послуги. Відповідно, цивільно-правова відповідальність може наступити у разі неналежного виконання або ж невиконання умов договору про надання медичних послуг сторонами.

Окрім того, додатково регулювання відносин що виникли відбувається за допомогою Закону України «Про захист прав споживачів»³⁷ частиною 10 статті 10 якого визначено права споживача у разі порушення умов договору про надання послуг, а саме: виконавець несе відповідальність *за шкоду, завдану життю, здоров'ю або майну споживача*, що виникла у зв'язку з використанням речей, матеріалів, обладнання, приладів, інструментів, пристосувань чи інших засобів, необхідних для виконання ним робіт (надання послуг), *незалежно від рівня його наукових і технічних знань, що дає змогу виявити їх властивості, згідно із законодавством*. Також, частиною 4 згаданої статті визначено право споживача-пацієнта на вимагати розірвання договору та відшкодування збитків за наявності у роботі (послузі) істотних недоліків. У даній ситуації під істотними недоліками розуміється недолік який робить надану послугу іншою ніж передбачено договором. Якщо, все ж таки, медичну послугу було надано із недоліками, то пацієнт, як це передбачено Законом України «Про захист прав споживачів» має право вимагати: зменшення ціни наданої послуги, безоплатне

³⁶ Сенюта І.О. Цивільні правовідносини у сфері надання медичної допомоги в Україні: питання теорії і практики: дисертація/ наук. конс. Майданик Р.А. Київ: 2018. С. 378—379. URL: https://www.academia.edu/41182842/%D0%A6%D0%B8%D0%B2%D1%96%D0%BB%D1%8C%D0%BD%D1%96_%D0%BF%D1%80%D0%B0%D0%B2%D0%BE%D0%B2%D1%96%D0%B4%D0%BD%D0%BE%D1%81%D0%B8%D0%BD%D0%B8_%D1%83_%D1%81%D1%84%D0%B5%D1%80%D1%96_%D0%BD%D0%B0%D0%B4%D0%B0%D0%BD%D0%BD%D1%8F_%D0%BC%D0%B5%D0%B4%D0%B8%D1%87%D0%BD%D0%BE%D1%97_%D0%B4%D0%BE%D0%BF%D0%BE%D0%BC%D0%BE%D0%B3%D0%B8_%D0%B2_%D0%A3%D0%BA%D1%80%D0%B0%D1%97%D0%BD%D1%96_%D0%BF%D0%B8%D1%82%D0%B0%D0%BD%D0%BD%D1%8F_%D1%82%D0%B5%D0%BE%D1%80%D1%96%D1%97_%D1%96_%D0%BF%D1%80%D0%B0%D0%BA%D1%82%D0%B8%D0%BA%D0%B8 (дата звернення: 15.06.2022).

³⁷ Про захист прав споживачів: Закон України № 720-IX від 17.06.2020. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1023-12#Text> (дата звернення: 15.06.2022).

усунення недоліків у наданій послuzі із дотриманням розумних строків та у разі усунення недоліків самостійно (із залученням третіх осіб) відшкодування понесених збитків. Стосовно, істотних недоліків, то у даному випадку варто приходити до більш радикальних дій - розривати договір по надання медичних послуг та вимагати відшкодування понесеною пацієнтом матеріальної та/чи моральної шкоди.

У своєму листі щодо відповідальності медичних працівників (далі - Лист³⁸) Міністерство юстиції України зазначає, що переважна більшість позовів, що пред'являються пацієнтами до закладів охорони здоров'я (у тому числі до фізичних осіб - суб'єктів підприємницької діяльності, що займаються медичною практикою), є позовами про відшкодування матеріальної та моральної шкоди, завданої ушкодженням здоров'я, спричиненого медичною допомогою неналежної якості.

Серед можливих форм цивільно-правової відповідальності медичних працівників варто виділити матеріальну відповідальність за завдану пацієнтові шкоду та виплати компенсації за моральну шкоду. На сьогодні справи про притягнення медичних працівників до відповідальності за дії чи бездіяльність, так і відшкодування завданої шкоди та збитків є дуже актуальним та складним. Незважаючи на пов'язаність діяльності пластичних хірургів з найважливішим правом фізичних осіб – здоров'ям, судових спорів щодо неналежного надання послуг у сфері пластичної хірургії вкрай мало, а ще менше судами виносяться судових рішень на користь пацієнтів.

***

У сфері пластичної хірургії питання доказовості настання шкоди вимагає вчасних, чітких дій з боку особи якій була заподіяна така шкода. Наприклад, вчасне зняття фото неякісного результату оперативного втручання та наявність

---

³⁸ Лист Міністерства юстиції України «Відповідальність медичних працівників» від 20.06.2011. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/n0040323-11#Text> (дата звернення: 15.06.2022).

фото до операції, динаміка загоєння пошкоджень, вчасно зроблені аналізи та, за потреби, замовлена медична експертиза – усі ці дії є допоміжними при доведенні вини заподіювача шкоди. Питання притягнення надавача послуги з пластичної хірургії до відповідальності за неякісно надану послугу та відшкодування завданої морально та матеріальної шкоди є дуже актуальним та складним. Це обумовлено відсутністю належного правового регулювання відносин з надання пластичної хірургії в Україні та відсутністю чітких вимог до договору про надання послуг з пластичної хірургії, що ускладнює процес доказування факту укладення такого договору та наданих пацієнту послуг, а відтак і ускладнює доведення наявності підстав цивільно-правового відповідальності лікаря.

Незважаючи на пов'язаність діяльності пластичних хірургів з найважливішим правом фізичних осіб – здоров'ям, судових спорів щодо неналежного надання послуг у сфері пластичної хірургії вкрай мало, а ще менше судами виносяться судових рішень на користь пацієнтів.

РОЗДІЛ 3

ОСОБЛИВОСТІ ЦИВІЛЬНО-ПРАВОВОГО ЗАХИСТУ ПРАВ ПАЦІЄНТІВ У СФЕРІ ПОСЛУГ З ПЛАСТИЧНОЇ ХІРУРГІЇ

3.1. Загально-правові засади захисту прав пацієнтів

Стаття 15 Цивільного кодексу України гарантує, що кожна особа має право на захист свого цивільного права у разі його порушення, невизнання або оспорювання. У процесі реалізації змісту правовідносин у сфері надання медичних послуг як пацієнт, так і суб'єкт надання послуги можуть зазнавати порушень їхніх прав. У Рекомендаціях Комітету міністрів Ради Європи країнам-членам стосовно управління безпекою пацієнтів і запобігання небажаним явищам у сфері охорони здоров'я (2006) зазначено, що безпека пацієнтів – це філософія, покладена в основу поліпшення якості, відтак, РЄ рекомендує урядам країн-членів гарантувати аби безпека пацієнта стала наріжним каменем усіх відповідних стратегій у сфері охорони здоров'я. Доступ до надійної охорони здоров'я – це базове право кожного громадянина усіх країн-членів. РЄ визначає, що хоча люди припускаються помилок у всіх сферах діяльності, однак на помилках можна вчитися і запобігати їх повторенню, а медичні працівники і медичні організації, які досягли високого рівня безпеки, мають потенціал визнавати помилки та вчитися на них.³⁹ Пунктом 9 Європейської хартії прав пацієнтів передбачено право на безпеку пацієнта відповідно до якого кожна людина має право бути вільним від шкоди, заподіяної поганим функціонуванням медичних послуг, медична халатність і помилки, а також право на доступ до

³⁹ Сенюта І.О. Цивільні правовідносини у сфері надання медичної допомоги в Україні: питання теорії і практики: дисертація/ наук. конс. Майданик Р.А. Київ: 2018. С. 324.
URL:https://www.academia.edu/41182842/%D0%A6%D0%B8%D0%B2%D1%96%D0%BB%D1%8C%D0%BD%D1%96_%D0%BF%D1%80%D0%B0%D0%B2%D0%BE%D0%B2%D1%96%D0%B4%D0%BD%D0%BE%D1%81%D0%B8%D0%BD%D0%B8_%D1%83_%D1%81%D1%84%D0%B5%D1%80%D1%96_%D0%BD%D0%B0%D0%B4%D0%B0%D0%BD%D0%BD%D1%8F_%D0%BC%D0%B5%D0%B4%D0%B8%D1%87%D0%BD%D0%BE%D1%97_%D0%B4%D0%BE%D0%BF%D0%BE%D0%BC%D0%BE%D0%B3%D0%B8_%D0%B2_%D0%A3%D0%BA%D1%80%D0%B0%D1%97%D0%BD%D1%96_%D0%BF%D0%B8%D1%82%D0%B0%D0%BD%D0%BD%D1%8F_%D1%82%D0%B5%D0%BE%D1%80%D1%96%D1%97_%D1%96_%D0%BF%D1%80%D0%B0%D0%BA%D1%82%D0%B8%D0%BA%D0%B8 (дата звернення: 15.06.2022).

медичних послуг і лікування, які відповідають високі стандарти безпеки. На сьогодні, не запроваджено механізмів дотримання права пацієнта на безпеку пацієнта, але вважає за необхідне впровадження здійснення обліку медичних помилок, проведення їх аналізу та створення інструменту реагування на їх виникнення, що також сприятиме створенню єдиної бази лікарів-хірургів пластичних яка наразі відсутня.

Найважливішого значення у сучасному українському суспільстві набувають питання цивільно-правового захисту прав пацієнтів. Враховуючи норму Основного Закону держави про те, що кожний вправі захищати свої права й свободи всіма засобами, не забороненими законом, з погляду доцільності викладу основних способів захисту прав пацієнтів їх можна поділити на *досудові та судові*. Судовий захист прав пацієнта є варіантом відновлення порушених прав і законних інтересів за допомогою звернення до судових органів. Суд є органом державної влади, що наділений владними повноваженнями. Судова система — це найбільш адекватний і дієвий засіб захисту прав пацієнта при незадоволенні якістю надання медичної допомоги. Основними способами судового захисту прав пацієнтів є: а) звернення пацієнта з адміністративним позовом на неправомірні дії органів влади, їх посадових і службових осіб; б) звернення пацієнта із позовною заявою у порядку цивільного судочинства.⁴⁰

Варто відзначити, що однією із перепон можливості захисту порушеного права є недостатня обізнаність населення щодо особистих прав. Крім того, не можна говорити про достатню кількість інформації для ознайомлення пересічним громадянином, стосовно можливих способів захисту порушених прав.

Найбільш поширеною класифікацією слід визнати поділ форм захисту на *юрисдикційні та неюрисдикційні*, критерієм якого в науковій літературі називають суб'єкта, що здійснює захист. Різницю між цими формами вбачають

---

⁴⁰ Мироненко Н.В. Проблеми нормативно-правових актів щодо захисту прав лікарів і пацієнтів. *Медична інформатика та інженерія*. 2017. №1 С. 38 – 42. URL:https://www.researchgate.net/publication/317684073_PROBLEMI_NORMATIVNOPRAVOVIH_AKTIV_SODO_ZAHISTU_PRAV_LIKARIV_I_PACIENTIV/fulltext/5a203d004585158865c43854/PROBLEMI-NORMATIVNOPRAVOVIH-AKTIV-SODO-ZAHISTU-PRAV-LIKARIV-I-PACIENTIV.pdf (дата звернення: 15.06.2022).

у тому, що захист прав та інтересів у юрисдикційній формі здійснюється спеціально уповноваженими державою для цієї діяльності компетентними органами із властивим кожному з них певним процесуальним порядком. Водночас захист прав у неюрисдикційній формі відбувається в рамках матеріального правовідношення та реалізується безпосередньо його учасникам. Юрисдикційними формами захисту прав можна розглядати як судову, так і альтернативну, адміністративну та нотаріальну форми. Неюрисдикційними за такого підходу можуть вважатися лише ті форми захисту, які здійснює сама уповноважена особа, права якої порушені, в межах відповідних матеріальних правовідносин⁴¹.

Наказом МОЗ України від 28 вересня 2012 року № 752 затверджено “Порядок контролю якості медичної допомоги”⁴² (далі - Порядок контролю якості медичної допомоги), який зокрема визначає органи, що здійснюють контроль за закладами охорони здоров'я і можуть сприяти захисту прав пацієнтів. Даний порядок спрямований на забезпечення одержання пацієнтами медичної допомоги належної якості. Відповідно до пункту 1 частини першої Порядку контролю якості медичної допомоги його дія поширюється на Міністерство охорони здоров'я Автономної Республіки Крим, управління (головні управління) охорони здоров'я обласних, Київської та Севастопольської міських державних адміністрацій, заклади охорони здоров'я незалежно від форми власності та підпорядкування, фізичних осіб - підприємців, які провадять господарську діяльність з медичної практики. Також, частиною 8 Порядку контролю якості медичної допомоги чітко визначено, що *контроль якості наданої медичної допомоги проводиться у випадках смерті пацієнтів, первинного виходу на інвалідність осіб працездатного віку, розбіжності встановлених діагнозів, недотримання закладами охорони здоров'я стандартів медичної допомоги (медичних стандартів), клінічних протоколів, табелів*

---

⁴¹ Кот О. О. Здійснення та захист суб'єктивних цивільних прав: проблеми теорії та судової практики: монографія / О.О. Кот. – К.: Алерта, 2017. – 494 с. С. 243 – 245. (дата звернення: 15.06.2022).

⁴² Порядок контролю якості медичної допомоги: Наказ Міністерства охорони здоров'я України від 28.09.2012 № 752. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1996-12#Text> (дата звернення: 15.06.2022).

матеріально-технічного оснащення, а також у випадках, що супроводжувалися скаргами пацієнтів та/або близьких осіб, які доглядають за пацієнтами, шляхом клініко-експертної оцінки якості та обсягів медичної допомоги.

Розглянемо досудові способи захисту прав пацієнта до яких належать: звернення до керівника лікувальної установи; звернення до органу управління охорони здоров'я; звернення за допомогою незалежних громадських організацій та професійних асоціацій; звернення до ліцензійно-акредитаційної комісії; подання скарги в органи прокуратури на бездіяльність відповідних установ.

Право на оскарження дій чи бездіяльності органів державної влади, органів місцевого самоврядування, посадових і службових осіб гарантується Конституцією України та регулюється Законом України «Про звернення громадян»⁴³ що забезпечує громадянам можливість для відстоювання своїх прав і законних інтересів та відновлення їх у разі порушення. Відповідно до статті 3 Законом України «Про звернення громадян» Під зверненнями громадян слід розуміти викладені в письмовій або усній формі пропозиції (зауваження), заяви (клопотання) і скарги. Згідно приписів статті 6 Закону України «Основи законодавства України про охорону здоров'я» кожний громадянин України має право на охорону здоров'я, що передбачає) оскарження неправомірних рішень і дій працівників, закладів (органи державної влади та органи місцевого самоврядування сприяють розвитку закладів охорони здоров'я усіх форм власності.) та органів охорони здоров'я. Що стосується оскарження рішень, дій (бездіяльності) посадових осіб органів охорони здоров'я, то необхідно враховувати доцільність оскарження відповідно до структури цих органів — від нижчого до вищого рівня. Це забезпечить більшу результативність з огляду на те, що практика оскаржень свідчить про випадки повернення скарги до органу нижчого рівня з метою розібратись в ситуації і доповісти вищому органу. Такі

---

⁴³ Про звернення громадян: Закон України № 1089-IX від 16.12.2020. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/393/96-%D0%B2%D1%80#Text> (дата звернення: 15.06.2022).

випадки призводять до збільшення часу розгляду скарги та не завжди достатньої ефективності результату⁴⁴.

Так, згідно із роз'ясненням Міністерства охорони здоров'я України пацієнт може подати такі звернення: усне або письмове звернення до головного лікаря із письмовою заявою/скаргою; звернення у департамент/управління охорони здоров'я вашого міста чи області із письмовою заявою/скаргою; звернення на гарячу лінію місцевих органів виконавчої влади; звернення на гарячу лінію Уряду за відповідним контактним телефоном; звернення до Інспекції з питань захисту прав споживачів)⁴⁵. Також, до юрисдикційних форм захисту відносять: звернення за допомогою до незалежних громадських організацій та професійних асоціацій; третейське судочинство; звернення до Головної акредитаційної комісії при Міністерстві охорони здоров'я України та подання скарги в органи прокуратури.

Роль органів прокуратури у захисті прав пацієнтів можна визначити з приписів Розділу XIII Закону України “Про прокуратуру”⁴⁶ відповідно до частини 1 якого *прокуратура виконує функцію нагляду за додержанням прав і свобод людини і громадянина виключно у формі представництва інтересів громадянина або держави в суді*. Також, керуючись приписами статті 1 Закону України «Про звернення громадян» Громадяни України мають право звернутися до відповідного органу, у тому числі до органу прокуратури, із заявою або клопотанням щодо реалізації своїх соціально-економічних, політичних та особистих прав і законних інтересів та скаргою про їх порушення, а такий орган у встановлені законом термін зобов'язані розглянути подану скаргу, звернення.

До позаюрисдикційних форм захисту відносять медіацію як метод альтернативного вирішення спорів із залученням посередника та самозахист. Неюрисдикційний характер медіація має, якщо її розглядати як у позасудову

⁴⁴ Галай В.О. Захист прав пацієнтів у правозахисному механізмі в Україні. *Медичне право України: проблеми становлення та розвитку. Матеріали I Всеукраїнської науково-практичної конференції 19—20.04.2007*. С. 67 – 72. URL: http://medicallaw.org.ua/uploads/media/01_067_01.pdf (дата звернення: 15.06.2022).

⁴⁵ Про звернення громадян»: Закон України № 1089-IX від 16.12.2020. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/393/96-%D0%B2%D1%80#Text> (дата звернення: 15.06.2022).

⁴⁶ Про прокуратуру: Закон України № 1780-IX від 23.09.2021, ВВР, 2021, № 51, ст. 421. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1697-18#Text> (дата звернення: 15.06.2022).

форму захисту, що здійснюється сторонами шляхом звернення до медіатора та укладення договору за результатами медіації. Стосовно, самозахисту, то з огляду на приписи статті 16 Цивільного кодексу України може здійснюватися у наступними способами: відновлення становища яке існувало до порушення (спростування недостовірної інформації, яка принижує професійну честь та гідність самотужки, або шляхом реалізації права на відповідь); зміна правовідносин (відмова від лікування, як спосіб захисту права на медичну допомогу) та припинення правовідносин (відмова від отримання замовлених послуг)⁴⁷ тощо.

3.2. Судовий захист прав пацієнтів у сфері надання послуг з пластичної хірургії

Практика отримання медичної послуги за договором у сфері пластичної хірургії поширена а укладення такого договору не лише рекомендовано, а необхідно. Не завжди пацієнти усвідомлюють, що є ризики у заподіянні шкоди їх здоров'ю під час отримання послуги у сфері пластичної хірургії, адже розраховують на результат-покращення, але кожен висококваліфікований медичний працівник такі ризики усвідомлює. На жаль, не завжди результат надання послуги суб'єктом відповідає очікуванням пацієнта. З огляду на ці обставини, варто говорити про потенційний ризик такого ж. порушення суб'єктивних прав пацієнта в процесі надання послуги, що може відобразитися на моральному чи/та матеріальному стані пацієнта, його близького оточення, на здоров'ї пацієнта, чи, навіть призвести до летальних наслідків. Наведені та інші

⁴⁷ Сенюта І.О. Цивільні правовідносини у сфері надання медичної допомоги в Україні: питання теорії і практики: дисертація/ наук. конс. Майданик Р.А. Київ: 2018. С. 365—366.
URL:https://www.academia.edu/41182842/%D0%A6%D0%B8%D0%B2%D1%96%D0%BB%D1%8C%D0%BD%D1%96_%D0%BF%D1%80%D0%B0%D0%B2%D0%BE%D0%B2%D1%96%D0%B4%D0%BD%D0%BE%D1%81%D0%B8%D0%BD%D0%B8_%D1%83_%D1%81%D1%84%D0%B5%D1%80%D1%96_%D0%BD%D0%B0%D0%B4%D0%B0%D0%BD%D0%BD%D1%8F_%D0%BC%D0%B5%D0%B4%D0%B8%D1%87%D0%BD%D0%BE%D1%97_%D0%B4%D0%BE%D0%BF%D0%BE%D0%BC%D0%BE%D0%B3%D0%B8_%D0%B2_%D0%A3%D0%BA%D1%80%D0%B0%D1%97%D0%BD%D1%96_%D0%BF%D0%B8%D1%82%D0%B0%D0%BD%D0%BD%D1%8F_%D1%82%D0%B5%D0%BE%D1%80%D1%96%D1%97_%D1%96_%D0%BF%D1%80%D0%B0%D0%BA%D1%82%D0%B8%D0%BA%D0%B8 (дата звернення: 15.06.2022).

підстави є приводом до притягнення суб'єктів що провадять свою діяльність у сфері пластичної хірургії до цивільно-правової відповідальності в Україні. Невдоволеність пацієнта результатом наданої медичної послуги, здатна вплинути на виникнення юридичного конфлікту у сфері медичної діяльності – відкрите протистояння суб'єктів медичних правовідносин, пов'язане з реалізацією ними інтересів взаємовиключного характеру.⁴⁸

Класифікацію юридичних конфліктів у сфері медичної діяльності необхідно провести з критеріями. Залежно від предмета правового регулювання юридичні конфлікти можуть бути: адміністративно-правові, цивільно-правові, кримінально-правові та інші. За тривалістю юридичні конфлікти у сфері медичної діяльності бувають короточасні та довгострокові. Залежно від теоритичних особливостей юридичного конфлікту і практики надання медичної допомоги розрізняють два види юридичних конфліктів: ті що виникають із правовідносин при надання послуг за договором та ті, що виникають із правопорушення при наданні послуг⁴⁹. У разі неможливості чи небажання захищати порушені права шляхом подання звернень та/чи скарг пацієнт може звернутися до суду із відповідним позовом. Згідно приписів частини першої статті 16 Цивільного кодексу України кожна особа має право звернутися до суду за захистом свого особистого немайнового або майнового права та інтересу. До способів захисту прав пацієнтів належать: визнання (істотного) порушення/недотримання умов договору та відшкодування моральної та/чи матеріальної шкоди; подання позову про відшкодування моральної та матеріальної шкоди, завданої внаслідок незаконних дій медичного працівника; подання позову про відшкодування моральної шкоди, завданої внаслідок наданої некваліфікованої медичної послуги; подання позову про відшкодування шкоди завданої каліцтвом; подання позову про відшкодування шкоди, завданої смертю потерпілого тощо.

---

⁴⁸ Суворова К.С. Судові форми захисту прав пацієнтів. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2015. № 1/2015. С-141. URL: http://lsej.org.ua/1_2015/37.pdf (дата звернення: 15.06.2022).

⁴⁹ Суворова К.С. Судові форми захисту прав пацієнтів. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2015. № 1/2015. С-141. URL: http://lsej.org.ua/1_2015/37.pdf (дата звернення: 15.06.2022).

Відшкодування матеріальної шкоди, завданої пацієнту неналежним лікуванням врегульовано Цивільним кодексом України. Так, частиною першою статті 906 Цивільного кодексу України⁵⁰ передбачено відповідальність виконавця за порушення умов платного договору про надання послуг та договору про безоплатне надання послуг. Зокрема, збитки, завдані замовнику невиконанням або неналежним виконанням договору про надання послуг за плату, підлягають відшкодуванню виконавцем, у разі наявності його вини, у повному обсязі, якщо інше не встановлено договором. Виконавець, який порушив договір про надання послуг за плату при здійсненні ним підприємницької діяльності, відповідає за це порушення, якщо не доведе, що належне виконання виявилось неможливим внаслідок непереборної сили, якщо інше не встановлено договором або законом. Натомість, збитки, завдані невиконанням або неналежним виконанням договору про безоплатне надання послуг, підлягають відшкодуванню виконавцем у розмірі, що не перевищує двох неоподатковуваних мінімумів доходів громадян, якщо інший розмір відповідальності виконавця не встановлений договором.

За загальним правилом, визначеним статтею 1166 Цивільного кодексу України, майнова шкода, завдана неправомірними рішеннями, діями чи бездіяльністю особистим немайновим правам фізичної відшкодовується в повному обсязі особою, яка її завдала. Згідно з частиною першою статті 1172 Цивільного кодексу України юридична або фізична особа відшкодовує шкоду, завдану їхнім працівником під час виконання ним своїх трудових (службових) обов'язків. Також, моральна шкода, завдана фізичній або юридичній особі неправомірними рішеннями, діями чи бездіяльністю, відшкодовується особою, яка її завдала, за наявності її вини (частина перша статті 1167 Цивільного кодексу України).

Тобто, відшкодування моральної шкоди провадиться у разі, коли неправомірні дії завдали моральної втрати пацієнтові, призвели до порушення

---

⁵⁰ Цивільний кодекс України: Закон України № 2079-IX від 17.02.2022. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15#n42> (дата звернення: 15.06.2022).

його нормальних життєвих зв'язків, вимагають від нього додаткових зусиль для організації свого життя. Моральною шкодою визнаються страждання, заподіяні громадянинові внаслідок фізичного чи психічного впливу, що призвело до погіршення або позбавлення можливостей реалізації ним своїх звичок і бажань, погіршення відносин з оточуючими людьми, інших негативних наслідків морального характеру⁵¹.

Також, статтею 1200 Цивільного кодексу України передбачено відшкодування шкоди, завданою смертю потерпілого та, зокрема, витрат на лікування, що передувало смерті та поховання, а право на таке відшкодування мають непрацездатні особи, які були на утриманні потерпілого або мали на день його смерті право на одержання від нього утримання, а також дитина потерпілого, народжена після його смерті. Варто, зазначити, що до сьогодні законодавством чітко не визначені критерії розрахунку витрат (втрачений заробіток та додаткові витрати потерпілого) та меж їх відшкодування. Відповідно, до вже згаданого Порядку контролю якості медичної допомоги та за результатами клініко-експертної оцінки якості та обсягів медичної допомоги пацієнт має право у встановлений строк на безоплатне усунення недоліків, зменшення ціни наданою послуги пропорційно до результату такої послуги та відшкодування завданої моральної та/чи матеріальної шкоди.

Стосовно *відшкодування моральної шкоди*, то згідно приписів статей 23 та 1168 Цивільного кодексу України *особа має право на відшкодування моральної шкоди, завданої внаслідок порушення її прав*. Така шкода полягає у завданому фізичному болі та стражданнях, яких фізична особа зазнала у зв'язку з каліцтвом або іншим ушкодженням здоров'я. Згідно з Постановою Пленуму Верховного Суду України від 31 березня 1995 року № 4 (далі – Постанова №4⁵²) під *моральною шкодою* слід розуміти *втрати немайнового характеру внаслідок*

---

⁵¹ Ви незадоволені якістю медичної допомоги: що робити? *Безоплатна правова допомога*. URL: <https://www.legalaid.gov.ua/publikatsiyi/vy-nezadovoleni-yakistyu-medychnoyi-dopomogy-shho-robyty/> (дата звернення: 15.06.2022).

⁵² Постанова Пленуму Верховного Суду України “Про судову практику в справах про відшкодування моральної (немайнової) шкоди” від 31.03.1995 року № 4: Постанова № 1 від 27.02.2009. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0004700-95#Text> (дата звернення: 15.06.2022).

моральних чи фізичних страждань, або інших негативних явищ, заподіяних фізичній чи юридичній особі незаконними діями або бездіяльністю інших осіб. Зокрема, моральна шкода може полягати у моральних переживаннях у зв'язку з ушкодженням здоров'я, у порушенні нормальних життєвих зв'язків через неможливість продовження активного громадського життя, порушенні стосунків з оточуючими людьми, при настанні інших негативних наслідків. Також, Постановою №4 визначено, що до загальних підстав цивільно-правової відповідальності обов'язковому з'ясуванню при вирішенні спору про відшкодування моральної (немайнової) шкоди підлягають: наявність такої шкоди, протиправність діяння її заподіювача, наявність причинного зв'язку між шкодою і протиправним діянням та вини останнього в її заподіянні. Суд, зокрема, повинен з'ясувати, чим підтверджується факт заподіяння позивачеві моральних чи фізичних страждань або втрат немайнового характеру, за яких обставин чи якими діями (бездіяльністю) вони заподіяні, в якій грошовій сумі чи в якій матеріальній формі позивач оцінює заподіяну йому шкоду та з чого він при цьому виходить, а також інші обставини, що мають значення для вирішення спору.

Отже, зобов'язання з відшкодування шкоди як майнової, так і моральної є безпосереднім наслідком правопорушення, тобто порушення охоронюваних законом суб'єктивних особистих немайнових та майнових прав та інтересів учасників цивільних відносин. За своїм характером ці зобов'язання належать до роду недоговірних, тобто вони виникають поза межами існуючих між потерпілим і завдавачем шкоди договірних чи інших правомірних зобов'язальних відносин. Складовими для відшкодування шкоди є: наявність шкоди; протиправна поведінка заподіювача шкоди; причинний зв'язок між шкодою та протиправною поведінкою заподіювача та вина. Перераховані підстави для деліктних зобов'язань є обов'язковим. Відсутність хоча б одного елементу виключає відповідальність за завдану шкоду. Тобто для звернення до суду із позовом про відшкодування матеріальної та моральної шкоди, завданої неякісним наданням медичної послуги потрібно зібрати доказову базу, яка

підтвердить причинний зв'язок між завданою шкодою та діями чи бездіяльністю персоналу медичного закладу⁵³.

Практика звернення із позовами до суду пацієнтів чиї права були порушені нерозвинена. Серед причин не звернення до судів постраждали пацієнти зазвичай називають: надмірну тривалість судового розгляду, сумнів у незалежності судово-медичної експертизи, вартість адвокатських послуг, високий рівень держмита та інших судових витрат. На жаль, значна частина пацієнтів не доходить до кожної наступної ланки судової системи. Причиною цього може бути, зокрема, низький рівень правової культури пацієнтів, відсутність соціальної реклами, яка роз'яснювала б, куди можна звернутися по захист прав пацієнта. Впливають на статистику і недостатньо вольові якості окремих людей зі здійснення судового захисту своїх прав, що може бути пов'язано, наприклад, із важким перебігом захворювання. Крім того серед пацієнтів поширений страх перед можливим розголошенням інформації про діагноз, а також сумніви в результативності звернення до суду. Також, наявні проблеми складності збирання доказів у справах про можливі лікарські помилки. Відповідно до статті 7 Закону України «Про судову експертизу» судово-експертну діяльність здійснюють державні спеціалізовані установи (судово-медичні установи Міністерства охорони здоров'я України), їх територіальні філії, експертні установи комунальної форми власності, а також судові експерти, які не є працівниками зазначених установ, та інші фахівці (експерти) з відповідних галузей знань. Тобто, експертиза підпорядковується Міністерству охорони здоров'я і отримує фінансування від нього, що робить Україну чи не єдиною в Європі, де немає незалежної медичної експертизи⁵⁴, а відсутність незалежної судової експертизи та використання етапу судової експертизи для затягування справи неабияк ускладнює судовий процес.

---

⁵³ Ви незадоволені якістю медичної допомоги: що робити? *Безоплатна правова допомога*. URL: <https://www.legalaid.gov.ua/publikatsiyi/vy-nezadovoleni-yakistyu-medychnoyi-dopomogy-shho-robyty/> (дата звернення: 15.06.2022).

⁵⁴ Українські апеляційні суди за останні 3 роки розглянули 281 справу за позовами пацієнтів до клінік – юрист. *Інформаційне агентство Interfax-Україна*. URL: <https://ua.interfax.com.ua/news/pharmacy/755407.html> (дата звернення: 15.06.2022).

З огляду на рівень законодавчого врегулювання сфери пластичної хірургії в Україні, одразу можна визначити ключові моменти функціонування та регулювання сфери пластичної хірургії в Україні та проблеми які виникають при зверненні піцентів із позовами.

Так, до перших можна віднести:

– відсутня випускна спеціальність “пластична хірургія” в медичних закладах вищої освіти в Україні. Тобто, особа яка має вищу освіту магістерського рівня у галузі знань 22 "Охорона здоров'я" за спеціальністю "Медицина" або "Педіатрія", пройшла інтернатуру за спеціальністю "Хірургія" та подальшу спеціалізацією за фахом "Пластична хірургія". Треба звернути увагу на те, що класифікація була впроваджена лише у 2020 році, а тому формулювання “подальша спеціалізація за фахом "Пластична хірургія" поки що має місце лише на папері. Адже, на практиці, будь-яка особа що має ступінь магістра з спеціалізацією “хірургія” може пройти Курс спеціалізації з пластичної хірургії (9 місяців) отримати сертифікат державного зразка, затверджений Міністерством охорони здоров'я України, про проходження такого навчання та почати проодити пластичні операції.⁵⁵ У порівнянні, у країнах Європейського союзу та Сполученими Штатами Америки аби стати пластичним хірургом потрібно щонайменш 6 років навчатися (проходження практики, навчання, проведення встановленої кількості операцій, написання статей тощо).

– відсутній профільний закон та не затверджено стандартів та клінічних протоколів, що регулюють порядок проведення хірургічного втручання лікарями-хірургами пластичними. Тобто, прип проведені оперативного втручання хірург керується здобутими знаннями при отриманні спеціалізації “хірург”, знаннями з пройдених семінарів, тренінгів тощо.

– відсутній реєстр пластичних хірургів та не можливо відслідкувати кількість проведених операцій, їх результати тощо.

---

⁵⁵ Навчання в Українській академії пластичної хірургії в Києві. *Українська академія пластичної хірургії*. URL: <https://uaps.in.ua/ua/obuchenie-v-ukrainskoj-akademii-plasticheskoy-xirurgii-v-kieve> (дата звернення: 15.06.2022).

– проведення операцій без заключення договору, відсутність доказів сплати пацієнтом за надані послуги.

З аналізу судової практики можна виділити таких висновків: лікаря-хірурга пластичного майже неможливо притягти до відповідальності; проведення експертизи затягує судовий розгляд справи; неналежна підготовка до оперативного втручання може нести ризики життю та здоров'ю пацієнта. Розглянемо більш детально позиції судів на прикладі проаналізованих справ.

– *Невідповідність результату операції бажаному не завжди є тілесним ушкодженням*⁵⁶. Позивачка зазначила “була проведена операція по підтяжці обличчя, ендоскопічному підйому брів, пластиці нижніх повік, лазерної шліфовці окремих зон обличчя, внаслідок проведеної операції було знівечено обличчя”, “позивачка зазначає, що їй заподіяна моральна шкода, яка полягає в душевних та фізичних стражданнях.” З матеріалів справи та наданих суду доказів не вбачається, що погіршення здоров'я позивачки сталося саме з вини відповідачів, в результаті їх халатних чи інших не правильних дій під час проведення операції. За клопотанням позивачки судом по справі призначалася судово-медична експертиза для дачі висновку з метою з'ясування питань, що потребують спеціальних знань в галузі медицини, а саме для з'ясування наявності чи відсутності вини відповідачів в заподіянні шкоди здоров'ю позивача. Відповідно до висновку комісії “якихось тілесних пошкоджень у позивачки не знайдено, операція їй проведена належним чином, її наслідки укладаються у клінічну картину нормального післяопераційного періоду при подібних оперативних втручаннях, - їх неможливо розглядати в якості «тілесних ушкоджень» та оцінювати по ступеню ушкоджень не є можливим.” Тобто, незважаючи на те, що зовнішність позивачки було знівечено, пластичний хірург за свої дії не буде нести відповідальність, бо не завдано шкоди здоров'ю (не пошкоджено основні функції).

---

⁵⁶ Рішення Приморського районного суду міста Одеси від 10.12.2010 р., судова справа № 2-2560/10. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/13023364> (дата звернення: 20.02.2022).

– *Встановлення причинного зв'язку між діями лікаря-хірурга пластичного з проведення операції та погіршенням стану здоров'я позивача*⁵⁷.

Так, 05.04.2006 року позивачку було госпіталізовано до Інституту отоларингології до відділення, де їй робили операцію. 18.04.2006 року її виписали і призначили планову реоперацію через місяць. Але через деякий час операцію відстрочили. 10.07.2006 року в Інституті отоларингології у відділенні запальних захворювань позивачці була проведена радіочастотна дезінтеграція нижніх носових раковин і призначено консультацію у лікаря на осінь. 30.10.2006 року позивачку помістили в Інститут отоларингології з діагнозом: опущення кінчика носа, кільцевидне рубцеве звуження предвір'я носа зліва. 11.11.2006 року позивачці було відмовлено в операції і вона була виписана з Інституту. 17.11.2006 року в Жовтневій лікарні м. Києва, де вона стоїть на обліку з приводу основного захворювання, їй був встановлений діагноз: перфорація носової перетинки. 15.03.2007 року розивачка консультивалась у естетичного хірурга центру Дніпропетровська „Артмедика”, де позивачці був встановлений діагноз: комбінована деформація носу, носової перетинки, колапс внутрішньо носових клапанів. Був зроблений висновок про можливість реконструктивної операції носа. 27.03.2007 року позивачка була оглянута в хірургічному центрі „Клініка доктора Валіхновського” в м. Київ, де їй був встановлений діагноз: посттравматична деформація носа, деформація носової перетинки, післяопераційні рубці колонки носа. Проведеною риноскопією виявлено неоперабельну перфорацію носової перетинки. Рекомендовано провести реконструктивну ринопластику і репозицію кінчика носу, апаратний лімфодренаж післяопераційних рубців. Попередня вартість лікування складає 11050,00 грн. Позивачка посиалась на те, що в Інститут отоларингології в історії хвороби не був вказаний діагноз: перфорація перетинки носа, що на її думку, свідчить про те, що лікарі приховали діагноз навмисно. Пізніше їй стало відомо,

---

⁵⁷ Рішення Нікопольського міськрайонного суду Дніпропетровської області, судова справа № 2-421/11. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/15174339> (дата звернення: 20.02.2022).

що на момент проведення операції лікарі не мали ліцензії естетичного хірурга та не мали права проводити таку операцію.

Можна прийти до висновку, що навіть при наявній медичній експертизі суд може прийти до висновку що причинного зв'язку між діями лікарів з проведення операції та погіршенням стану здоров'я позивача не встановлено.

Але, на мою, думку у даній справі було акцентовано увагу не на те питання. Варто було починати із того що на момент проведення операції лікарі не мали ліцензії естетичного хірурга та не мали права проводити таку операцію. “Посилається на те, що в Інститут отоларингології в історії хвороби не був вказаний діагноз: перфорація перетинки носа, що на її думку, свідчить про те, що лікарі приховали діагноз навмисно. Пізніше їй стало відомо, що на момент проведення операції лікарі не мали ліцензії естетичного хірурга та не мали права проводити таку операцію”.

– *Визначення переліку питань для експертизи та складу експертної групи.*⁵⁸ Спори про відшкодування шкоди завданої каліцтвом, іншим ушкодженням здоров'я або смертю фізичної особи є категорією справ по яких призначають незалежну судову експертизу. Саме на підставі результатів експертизи суд виносить рішення. Відповідно до частин 1-3 статті 10 Закону України «Про судову експертизу» судовими експертами можуть бути особи, які мають необхідні знання для надання висновку з досліджуваних питань. Судовими експертами державних спеціалізованих установ можуть бути фахівці, які мають відповідну вищу освіту, освітньо-кваліфікаційний рівень не нижче спеціаліста, пройшли відповідну підготовку та отримали кваліфікацію судового експерта з певної спеціальності. До проведення судових експертиз (обстежень і досліджень), крім тих, що проводяться виключно державними спеціалізованими установами, можуть залучатися також судові експерти, які не є працівниками цих установ, за умови, що вони мають відповідну вищу освіту, освітньо-кваліфікаційний рівень не нижче спеціаліста, пройшли відповідну підготовку в

---

⁵⁸ Постанова Апеляційного суду міста Києва від 03.07.2018 р., судова справа № 757/41624/16-ц. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/75131860> (дата звернення: 20.02.2022).

державних спеціалізованих установах Міністерства юстиції України, атестовані та отримали кваліфікацію судового експерта з певної спеціальності у порядку, передбаченому цим Законом.

З огляду на зазначене та відсутність випускної спеціальності у медичних закладах вищої освіти в Україні “пластичний хірург” до експертної групи залучається фахівець у галузі “хірургія” та з самостійно здобутими знаннями у сфері пластичної хірургії. На практиці трапляються випадки, коли залучається експерт що не має кваліфікацію судового експерта за спеціальністю “пластична” хірургія. Залучення експерта що не відповідає вимогам ставить під сумнів вірність експертного висновку та потребує повторного проведення судової експертизи. Даний етап у судовому процесі найчастіше призводить до затягування розгляду справи судом.

Так, у рішенні Апеляційний суд міста Києва прийшов до висновку що “призначаючи в справі повторну судово-медичну (комісійну) експертизу, суд першої інстанції виходив з того, що у складі експертної комісії Державної установи «Головне бюро судово-медичної експертизи Міністерства охорони здоров'я України», яка склала висновок експертизи №108/17 від 09 жовтня 2017 року, були відсутні фахівці у галузі пластичної хірургії”. З одного боку, рішенням суду я погоджуюсь, адже мета судової експертизи – отримати відповідь від експертів у відповідній галузі на необхідні питання. Але, з іншого, незрозуміло кого треба вважати фахівцем у галузі пластичної хірургії.

Судова практика щодо врегулювання спорів у сфері пластичної хірургії в Україні є неоднорідною, неможливо встановити співвідношення кількості позовів до кількості випадків неякісного надання послуг. Якщо ж справа і доходить до суду, то це говорить про те, що пацієнту було відмовлено у поверненні сплачених за операцію коштів; пацієнт хоче отримати відшкодування не тільки за завдану матеріальну, а й моральну шкоду; особа/заклад що надали послуги з пластичної хірургії не визнає свою провину тощо. З огляду на проаналізовані судові рішення можна виділити такі проблеми які виникають при зверненні піцентів із позовам: помилку пластичного хірурга важко доказати

(невідповідність результату операції бажаному не завжди є тілесним ушкодженням; обвинувачення має бути конкретним, а неконкретність пред'явленого обвинувачення позбавляє особу права знати в чому вона обвинувачується та права на захист від такого обвинувачення; навіть при наявній медичній експертизі суд може прийти до висновку що причинного зв'язку між діями лікарів з проведення операції та погіршенням стану здоров'я позивача не встановлено), судові процеси тривають довго (однією із причин є призначення поворних експертиз (розширення переліку запитань, зміна складу експертної групи), нечіткий розподіл зон відповідальності під час проведення маніпуляцій (неналежна підготовка до оперативного втручання може нести ризики життю та здоров'ю пацієнта).

Проаналізовані судові рішення мають спільне – у жодній із ситуацій пластичного хірурга не було притягнуто до відповідальності за неякісно надану послугу. Це говорить про те, що судова практика у сфері пластичної хірургії в Україні нерозвинена, пацієнт незахищений а пред'явлення претензії та доведення лікарської помилки є майже неможливим.

***

Питання відшкодування шкоди, завданої пацієнтові неналежним наданням медичної послуги ще довго залишатиметься актуальним. З огляду на напрацьовану практику національними судами не можна дійти єдиної думки, стосовно вирішення спорів із відшкодуванням моральної та матеріальної шкоди пацієнту, але не можна не помітити прагнення судів до вирішення справ у максимально справедливий спосіб. Практика звернення із позовами до суду пацієнтів чиї права були порушені нерозвинена, але все одно кількість справ що розглядаються судами у даній категорії спорів тільки зростає. Судова практика щодо врегулювання спорів у сфері пластичної хірургії в Україні є неоднорідною, неможливо встановити співвідношення кількості позовів до кількості випадків неякісного надання послуг. Найчастіше виникають наступні проблеми у

доведенні вини суб'єкта неякісно наданої послуги: важко встановити причинний зв'язок між діями лікарів-хірургів пластичних з проведення операції та погіршенням стану здоров'я пацієнта; довести факт завдання тілесного ушкодження, якщо результат операції не відповідає бажаному; визначити точний, вичерпний перелік питань для проведення судово-медичної експетизи та забезпечити присутність у складі експертної групи фахівця відповідної галузі.

На усі згадані проблемні моменти варто звернути увагу законотворцю, забезпечити необхідне належне правове регулювання діяльності сбу'єктів надання послуг з пластичної хірургії та відносин у сфері надання послуг з пластичної хірургії.

ВИСНОВКИ

Нормативно-правове регулювання послуг у сфері пластичної хірургії потребує більшої уваги законотворця. На сьогодні, лікарі-хірурги пластичні найчастіше у своїй діяльності керуються тими ж нормативно-правовими актами що і хірурги. Необхідно чітко встановити конкретні вимоги до діяльності лікарів-хірургів пластичних - спосіб проведення операції (протоколи на сьогодні відсутні), послідовність та кількість маніпуляцій хірурга тощо. Окрім того, якщо лікар діє за протоколом то будь яке відхилення що призводить до негативних наслідків, є прямим доказом наявності вини лікаря та зв'язку між протиправною поведінкою та заподіяною шкодою (для настання цивільно-правової відповідальності за шкоду завдану здоров'ю необхідно, щоб така шкода була спричинена з вини заподіювача шкоди; вина медичних працівників, як правило, виступає у формі необережності).

Незважаючи на закріплену на законодавчому рівні відповідальність за порушення законодавства про охорону здоров'я, слід відзначити відсутність належного контролю за кількістю хірургів, наділених правом проводити пластичні операції, кількістю таких операцій та пацієнтів. Відсутня також інформація про кількість летальних випадків від пластичних операцій чи кількості пацієнтів у яких виникли тяжкі ускладнення у результаті проведення операції з пластичної хірургії.

З огляду на те що, більше діяльність з пластичної хірургії провадять у приватному медичному секторі, укладення договору стало важливою частиною процесу надання послуг з пластичної хірургії. Особливістю договору про надання послуг з пластичної хірургії є неможливість надавача послуг забезпечити стовідсотковий результат та надати гарантії досягнення очікуваного результату. Така особливість, напряду пов'язана із тим, що навіть з урахуванням усіх даних про пацієнта, проведення усіх необхідних аналізів, залишається вірогідність того, що результат проведеного хірургічного втручання відрізнятиметься від запланованого. Незважаючи на те, що цей правочин

виконує роль основного правового механізму реалізації прав і законних інтересів сторін у сфері пластичної хірургії, досі відсутні чіткі вимоги до форми та змісту такого договору. Текст договорів, що запропоновані приватними медичними закладами найчастіше має шаблонну форму та характерний відсутністю індивідуалізації - кожне звернення за послугою є особним і це необхідно враховувати при укладенні договору. Натомість, на практиці, у більшості випадків спрацьовує застосування умовно шаблонного варіанту через відсутність правової обізнаності замовника послуги – до відома потенційних пацієнтів не завжди доводять про можливість внесення поправок, змін, уточнень до тексту договору. Саме укладення договору у якому не враховано додатково індивідуальність кожної із ситуації звернення за послугою у майбутньому може ускладнити процес захисту порушених прав пацієнта та доведення вини надавача такої послуги.

Також, відсутність профільного Закону та стандартів і протоколів порядку проведення хірургічного втручання лікарями-хірургами пластичними, призводять до неможливості не лише притягнення таких лікарів до цивільно-правової відповідальності, але й неможливості застосування до них інших заходів впливу – відсторонення від роботи чи звільнення та ін. Аби зменшити кількість ситуацій неякісно наданих послуг на медичному ринку в Україні, необхідно створити єдину базу лікарів із детальною інформацією щодо освіти, навичок, здобутків, кількості проведених оперативних втручань та наявності судових спорів. Наприклад, на сьогодні, таку інформацію можна отримати при попередній перевірці контрагента, тому наявність єдиної бази для перевірки інформації про лікаря допомогло б краще проаналізувати сферу пластичної хірургії та суб'єктів що провадять діяльність.

Окремої уваги, потребує питання включення професії пластичного хірурга до класифікатора професій ДК003:2010. Можна констатувати, що на сьогодні офіційно в Україні не існує професії пластичного хірурга, а здобутої освіти зі спеціалізації “хірургія” та проходження курсів донедавна було достатньо для отримання ліцензії на провадження діяльності з пластичної хірургії.

Підсумовуючи вищезазначене, варто відзначити, що у межах проведення медичної реформи та оновлення цивільного законодавства вкрай актуальним є заповнення прогалин у частині законодавчого регулювання діяльності суб'єктів сфери пластичної хірургії в Україні.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Ви незадоволені якістю медичної допомоги: що робити? *Безоплатна правова допомога*: веб сайт. URL: <https://www.legalaid.gov.ua/publikatsiyi/vy-nezadovoleni-yakistyu-medychnoyi-dopomogy-shho-robyty/> (дата звернення: 15.06.2022).
2. Відповідальність медичних працівників *Міністерство юстиції України*: веб сайт. URL: https://minjust.gov.ua/m/str_35697 (дата звернення: 15.06.2022).
3. Відшкодування моральної шкоди. *Міністерство юстиції України*. URL: <https://minjust.gov.ua/m/vidshkoduvannya-moralnoi-shkodi> (дата звернення: 15.06.2022).
4. Всеукраїнська асоціація пластичних реконструктивних і естетичних хірургів (UAPRAS). URL: <https://uapras.org/ua/> (дата звернення: 15.06.2022).
5. Галай В.О. Захист прав пацієнтів у правозахисному механізмі в Україні. *Медичне право України: проблеми становлення та розвитку. Матеріали I Всеукраїнської науково-практичної конференції 19—20.04.2007*. С. 67 – 72. URL: http://medicallaw.org.ua/uploads/media/01_067_01.pdf (дата звернення: 15.06.2022).
6. Герц А.А. Договірні зобов'язання у сфері надання медичних послуг: дисертація/ наук. конс. Коссак В.М. Львів: 2016. С. 95. URL: http://idpnan.org.ua/files/gerts-a.a.-dogovirni-zobov_yazannya-u-sferi-nadannya-medichnih-poslug-_d_.pdf (дата звернення: 15.06.2022).
7. Герц А.А. Особливості змісту договору про надання послуг у сфері пластичної хірургії. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2015. № 4/2015. С. 63 – 66. URL: http://lsej.org.ua/4_2015/16.pdf (дата звернення: 15.06.2022).
8. Довідник кваліфікаційних характеристик професій працівників Випуск 78 Охорона здоров'я: Наказ Міністерства охорони здоров'я України № 293 від 15.02.2022. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/va117282-02#n2257> (дата звернення: 15.06.2022).
9. Зміни до Довідника кваліфікаційних характеристик професій працівників.

Випуск 78 "Охорона здоров'я": Наказ Міністерства охорони здоров'я України від 31.08.2020 № 1992. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v1992282-20#Text> (дата звернення: 15.06.2022).

10. Інструкція щодо заповнення форми первинної облікової документації № 003-6/о «Інформована добровільна згода пацієнта на проведення діагностики, лікування та на проведення операції та знеболення і на присутність або участь учасників освітнього процесу: Наказ Міністерства охорони здоров'я України від 08.08.2014 № 549. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0697-12#Text> (дата звернення: 15.06.2022).

11. Каталог юридичних позицій: веб сайт. *Конституційний Суд України*. URL: <https://ccu.gov.ua/storinka-knygy/431-pravo-na-informaciyu> (дата звернення: 15.06.2022).

12. Конституція України: Закон від 28.06.1996 № 254к/96-ВР // База даних «Законодавство України» /ВР України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text> (дата звернення: 15.06.2022).

13. Кот О. О. Здійснення та захист суб'єктивних цивільних прав: проблеми теорії та судової практики: монографія / О.О. Кот. – К.: Алерта, 2017. – 494 с. С. 243 – 245.

14. Лист Міністерства юстиції України «Відповідальність медичних працівників» від 20.06.2011. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/n0040323-11#Text> (дата звернення: 15.06.2022).

15. Майданик Р. Договір про надання медичних послуг. *Медичне право. Доктрина медичного права*. 2010. 5(І) 2010. С. 52 – 66. URL: <http://medicallaw.org.ua/uploads/media/Maydanyk.pdf> (дата звернення: 15.06.2022).

16. Мироненко Н.В. Проблеми нормативно-правових актів щодо захисту прав лікарів і пацієнтів. *Медична інформатика та інженерія*. 2017. №1 С. 38 42. URL: https://www.researchgate.net/publication/317684073_PROBLEMI_NORMATIVNOPRAVOVIH_AKTIV_SODO_ZAHISTU_PRAV_LIKARIV_I_PACIENTI

V/fulltext/5a203d004585158865c43854/PROBLEMI-NORMATIVNO-PRAVOVIN-AKTIV-SODO-ZAHISTU-PRAV-LIKARIV-I-PACIENTIV.pdf (дата звернення: 15.06.2022).

17. Міжнародне товариство естетичної пластичної хірургії (ISAPS). URL: <https://www.isaps.org/about-isaps/> (дата звернення: 15.06.2022).

18. Навчання в Українській академії пластичної хірургії в Києві. *Українська академія пластичної хірургії*. URL: <https://uaps.in.ua/ua/obuchenie-v-ukrainskoj-akademii-plasticheskoj-xirurgii-v-kieve> (дата звернення: 15.06.2022).

19. Національний класифікатор України. Класифікатор професій ДК 003:2010: Наказ Міністерства економіки № 810 від 25.10.2021. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/va327609-10#Text> (дата звернення: 15.06.2022).

20. Номенклатура лікарських спеціальностей: Наказ Міністерства охорони здоров'я № 1753 від 18.08.2021. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0294-19/ed20211029#Text> (дата звернення: 15.06.2022).

21. Основи законодавства України про охорону здоров'я: Закон України № 2054-IX від 15.02.2022. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2801-12#Text> (дата звернення: 15.06.2022).

22. Підстави та умови цивільно-правової відповідальності: веб сайт. URL: <https://juresprudence.com.ua/pidstavi-ta-umovi-tsivilno-pravovoji-vidpovidalnosti/> (дата звернення: 15.06.2022).

23. Пластична хірургія. *Вікіпедія*. URL: https://uk.wikipedia.org/wiki/%D0%9F%D0%BB%D0%B0%D1%81%D1%82%D0%B8%D1%87%D0%BD%D0%B0_%D1%85%D1%96%D1%80%D1%83%D1%80%D0%B3%D1%96%D1%8F (дата звернення: 15.06.2022).

24. Порядок контролю якості медичної допомоги: Наказ Міністерства охорони здоров'я України від 28.09.2012 № 752. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1996-12#Text> (дата звернення: 15.06.2022).

25. Постанова Апеляційного суду міста Києва від 03.07.2018 р., судова справа № 757/41624/16-ц. URL: <https://reustr.court.gov.ua/Review/75131860> (дата звернення: 20.02.2022).
26. Постанова Пленуму Верховного Суду України “Про судову практику в справах про відшкодування моральної (немайнової) шкоди” від 31.03.1995 року № 4: Постанова № 1 від 27.02.2009. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0004700-95#Text> (дата звернення: 15.06.2022).
27. Права та обов’язки пацієнтів в Україні. *Міністерство юстиції України*. URL: https://minjust.gov.ua/m/str_29268 (дата звернення: 15.06.2022).
28. Про затвердження Ліцензійних умов провадження господарської діяльності з медичної практики: Постанова Кабінету міністрів України від 02.03.2016 р. № 285. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/285-2016-%D0%BF#n8> (дата звернення: 15.06.2022).
29. Про захист прав споживачів: Закон України від 01.07.2021 №1603-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1023-12#Text> (дата звернення: 15.06.2022).
30. Про звернення громадян: Закон України № 1089-IX від 16.12.2020. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/393/96-%D0%B2%D1%80#Text> (дата звернення: 15.06.2022).
31. Про ліцензування певних видів господарської діяльності: Закон України від 15.12.2021 № 1965-IX . URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/222-19#Text> (дата звернення: 15.06.2022).
32. Про прокуратуру: Закон України № 1780-IX від 23.09.2021, ВВР, 2021, № 51, ст. 421. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1697-18#Text> (дата звернення: 15.06.2022).
33. Про судову експертизу: Закон України № 1928-IX від 02.12.2021. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4038-12#Text> (дата звернення: 15.06.2022).
34. Рішення Нікопольського міськрайонного суду Дніпропетровської області, судова справа № 2-421/11. URL: <https://reustr.court.gov.ua/Review/15174339> (дата звернення: 20.02.2022).

35. Рішення Приморського районного суду міста Одеси від 10.12.2010 р., судова справа № 2-2560/10. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/13023364> (дата звернення: 20.02.2022).

36. Сенченко Д.Є. Особливості пластичної (естетичної) хірургії як медичної послуги. С.134 - 140.

URL: <https://dspace.uzhnu.edu.ua/jspui/bitstream/lib/21921/1/%D0%BE%D1%81%D0%BE%D0%B1%D0%BB%D0%B8%D0%B2%D0%BE%D1%81%D1%82%D1%96%20%D0%BF%D0%BB%D0%B0%D1%81%D1%82%D0%B8%D1%87%D0%BD%D0%BE%D1%97%20%28%D0%B5%D1%81%D0%B5%D1%82%D0%B8%D1%87%D0%BD%D0%BE%D1%97%29%20%D1%85%D1%96%D1%80%D1%83%D1%80%D0%B3%D1%96%D1%97.pdf> (дата звернення: 15.06.2022).

37. Сенюта І.О. Цивільні правовідносини у сфері надання медичної допомоги в Україні: питання теорії і практики: дисертація/ наук. конс. Майданик Р.А. Київ: 2018. URL:

https://www.academia.edu/41182842/%D0%A6%D0%B8%D0%B2%D1%96%D0%BB%D1%8C%D0%BD%D1%96_%D0%BF%D1%80%D0%B0%D0%B2%D0%BE%D0%B2%D1%96%D0%B4%D0%BD%D0%BE%D1%81%D0%B8%D0%BD%D0%B8_%D1%83_%D1%81%D1%84%D0%B5%D1%80%D1%96_%D0%BD%D0%B0%D0%B4%D0%B0%D0%BD%D0%BD%D1%8F_%D0%BC%D0%B5%D0%B4%D0%B8%D1%87%D0%BD%D0%BE%D1%97_%D0%B4%D0%BE%D0%BF%D0%BE%D0%BC%D0%BE%D0%B3%D0%B8_%D0%B2_%D0%A3%D0%BA%D1%80%D0%B0%D1%97%D0%BD%D1%96_%D0%BF%D0%B8%D1%82%D0%B0%D0%BD%D0%BD%D1%8F_%D1%82%D0%B5%D0%BE%D1%80%D1%96%D1%97_%D1%96_%D0%BF%D1%80%D0%B0%D0%BA%D1%82%D0%B8%D0%BA%D0%B8 (дата звернення: 15.06.2022).

38. Суворова К.С. Судові форми захисту прав пацієнтів. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2015. № 1/2015. С-141. URL: http://lsej.org.ua/1_2015/37.pdf (дата звернення: 15.06.2022).

39. Українське товариство пластичних хірургів (USAPS). URL: <https://usaps.com.ua/> (дата звернення: 15.06.2022).

40. Українські апеляційні суди за останні 3 роки розглянули 281 справу за позовами пацієнтів до клінік – юрист. *Інформаційне агентство Interfax-Україна*. URL: <https://ua.interfax.com.ua/news/pharmacy/755407.html> (дата звернення: 15.06.2022).
41. Цивільний кодекс України: Закон України № 2079-IX від 17.02.2022. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15#n42> (дата звернення: 15.06.2022).
42. Цивільний процесуальний кодекс України: Закон України № 1875-IX від 16.11.2021. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1618-15#Text> (дата звернення: 15.06.2022).